

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Ola Norbäck

Förtal på Internet

Examensarbete
30 högskolepoäng

Handledare: Per Ole Träskman

Straffrätt

VT 2009

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
FÖRORD	3
FÖRKORTNINGAR	4
1 INLEDNING	5
1.1 Ämne	5
1.2 Syfte, metod och frågeställningar	6
1.3 Avgränsningar	7
1.4 Språklig definition av ämnet	7
1.5 Disposition	8
2 ALLMÄNT OM BROTT PÅ INTERNET	9
2.1 Internet – användningsområden	9
2.2 Lagen och Internet	9
2.3 Brottsligheten på Internet	10
3 FÖRTAL ENLIGT BRB	11
3.1 Ärekränkning	11
3.2 Förtal	12
3.2.1 Nedsättande uppgift	13
3.2.2 Om en människa	13
3.2.3 Uppgift lämnas till annan	13
3.2.4 Ansvarsfrihetsregeln	14
3.2.5 Det subjektiva rekvisitet	15
3.3 Grovt förtal	16
4 ANNAN RELEVANT LAGSTIFTNING	17
4.1 Yttrandefrihet	17
4.1.1 Yttrandefrihet och demokrati	17
4.1.2 Yttrandefriheten i RF	17
4.1.3 Yttrandefriheten enligt EKMR	18
4.1.4 TF och YGL på Internet	18

4.1.5	TF och YGL – brott och ansvar	19
4.1.6	JK och Aftonbladet	20
4.2	PUL	22
4.2.1	Bakgrund	22
4.2.2	Skyddsintresse och tillämpningsområde	23
4.2.3	Personuppgifter	24
4.2.4	Behandling av personuppgifter	24
4.2.5	Missbruksregleringen i 5 a § PUL	25
4.2.6	De vanliga hanteringsreglerna	26
4.2.7	Särskilda kategorier av personuppgifter	27
4.2.8	Överföring av uppgifter till andra länder	28
4.2.9	PUL och Internet	29
4.2.10	Påföljderna vid brott mot PUL	30
4.3	Elektroniska anslagstavlor	31
4.3.1	Bakgrunden till BBS-lagen	31
4.3.2	Tillämpningsområde	31
4.3.3	Tillhandahållarens skyldigheter	32
4.3.4	Ansvar enligt BBS-lagen	33
4.3.5	BBS-lagen i förhållande till förtal	34
5	ANDRA RELEVANTA BROTT I BRB	35
5.1	Dataintrång	35
5.2	Ofredande	37
5.3	Sexuellt ofredande	38
5.4	Skillnaden mellan ofredande och sexuellt ofredande	40
6	SVENSK LAGS TILLÄMPLIGHET	43
6.1	BrB:s tillämplighet	43
6.2	Tillämpligheten av här aktuella brott i BrB	44
6.3	Tillämpligheten av TF och YGL	45
6.4	PUL:s tillämplighet	45
6.5	BBS-lagens tillämplighet	46
7	RÄTTSFALL	47
7.1	NJA 1992 s. 594 – samlagsfilm	47
7.2	Kontaktannonser	48
7.3	Förtalsbrottets utveckling och artbrott	49
7.4	Spridande av bilder på Internet	50
7.5	Samlagsfilmer	52

7.6	Hatsång och onanifilm	53
7.7	Förtal och PUL	54
7.8	Sexuellt ofredande och yttrandefrihet	56
8	ANALYS	59
8.1	Rättsfallsanalys	59
8.2	Analys av lagstiftningen	62
8.3	Förtal som ett brott på Internet	64
8.4	Dansk och finsk lag	65
9	SLUTSATS	66
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	68
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	70

Summary

The subject of this essay is defamation on the Internet. In the last few years the Swedish courts have adjudicated several cases in which the offender has used the Internet for defamatory purposes. The starting point for the essay was to examine the laws that are used in court in cases of defamatory acts on the Internet and also which laws could be used. The essay deals with the law and the practice in court and finally it will evaluate the law and the practice in relation to defamatory acts on the Internet.

When a crime has been committed on the Internet it sometimes leads to specific legal problems. In this essay I examine whether this influences the courts to treat cases of defamatory acts on the Internet differently. As the courts apply not only the specific defamatory rules, but other rules as well, I have chosen to use a linguistic definition of defamation and not a legal one. The reason for this is that I find the legal definition too narrow for the purpose of this essay.

The Swedish rules specific to defamatory acts were created in 1962 and have not been changed since. The rules specific to defamatory acts appears to be the most suitable even if other rules have been used in some court cases. A defamatory act on the Internet often affects the victim hard as the defamation often gets widely spread. The courts usually judge these cases as severe; in some cases it has even been argued that this type of crime should lead to imprisonment.

The rules specific to defamatory acts generally protects against defamation on the Internet, but in some cases the courts have used other rules as well. The Internet can be misused for criminal purposes and it is sometimes difficult to determine whether a specific rule applies or not. The problems related to defamatory acts on the Internet do not involve evidence or the international characteristics of those crimes. The problems are in my opinion caused by how the regulation has been formed.

Both Denmark and Finland have rules that protect the private life of the individual. To prevent misuse of the Internet for defamatory purposes I believe it would be appropriate to introduce a similar rule to protect the private life of an individual in Sweden too.

Sammanfattning

Ämnet för detta examensarbete är förtal på Internet. Under de senaste åren har ett antal rättsfall avgjorts inför svensk domstol där gärningsmannen har använt Internet för förtalsliknande ändamål. Utgångspunkten för detta arbete har varit att undersöka vilka lagar som har tillämpats i domstolarna med anledning av förtal på Internet, samt även att undersöka vilka lagar som skulle kunna tillämpas vid sådana situationer. Detta arbete innehåller alltså en genomgång av lagstiftning och praxis. Slutligen tar jag även ställning till om den rättsliga regleringen utgör ett godtagbart skydd mot förtal på Internet eller om det finns andra alternativ som framstår som lämpligare.

Brott som begås på Internet aktualiserar ibland särskilda juridiska problem och i denna uppsats undersöker jag även om förtal som begås med hjälp av Internet behandlas annorlunda av domstolarna med anledning av detta. Eftersom domstolarna inte enbart tillämpar de bestämmelser som tar sikte på förtal så använder jag mig i detta arbete av en icke-juridisk definition av vad ett förtal är. Den juridiska definitionen är enligt mig alltför snäv för att täcka in även sådana fall som rent språkligt kan uppfattas som förtal och jag har därför valt att utgå ifrån en språklig definition.

De svenska strafflagsbestämmelserna som tar sikte på förtal tillkom 1962 och har inte ändrats sedan dess. Även om ett flertal andra bestämmelser har tillämpats i domstolarna så framstår brottsbalksbestämmelserna om förtal som de lämpligaste att använda sig av även då förtalet har blivit begånget på Internet. Av de rättsfall som jag tar upp framgår att förtal på Internet ofta drabbar den utsatte hårt vilket i hög grad beror på den spridning som den förtalande uppgiften ofta får. Domstolarna ser också allvarligt på denna typ av brott och gärningsmännen döms ofta för grovt förtal.

Även om brottsbalksbestämmelserna utgör ett skydd mot förtal på Internet så har de ibland varit svåra att tillämpa och domstolarna har även använt sig av ett flertal andra bestämmelser. Internet har möjliggjort nya typer av missbruk och även om juridiska bestämmelser ofta går att tillämpa även på brott som begås på Internet så uppstår ibland svårigheter med att avgöra om en rättsregel går att tillämpa på en viss situation. De problem som är förknippade med förtal på Internet handlar inte i särskilt hög grad om bevissvårigheter eller om att det skulle vara svårt att tillämpa svensk lag med hänvisning till att Internet är världsomspännande. Problemen beror enligt mig snarare på hur lagstiftningen är utformad.

Både i Danmark och i Finland finns idag straffbestämmelser som skyddar den enskildes privatliv. För att motverka att Internet utnyttjas för allvarliga kränkningar av enskilda människor så anser jag att det skulle vara ändamålsenligt att införa en liknande bestämmelse i svensk rätt.

Förord

En lång tid inom universitets väggar tar nu slut. Denna tid har varit rik på kunskap men fattig på pengar. Och den har varit längre än jag från början hade tänkt mig.

Med anledning av detta arbete och de fördjupningskurser som jag har läst vill jag tacka min handledare Per Ole Träskman för hans värdefulla åsikter och synpunkter. Jag vill också tacka de som har hjälpt mig i mitt skrivande och min opponent för de synpunkter som jag inom kort kommer att få. Jag vill också tacka min mor för det ekonomiska stöd som jag har fått.

Jag vill även rikta ett tack till alla som har gjort denna tid till något minnesvärt.

Och till sist ett tack till Bentham för hans tålamod.

Malmö den 9 maj 2009

Ola Norbäck

Förkortningar

BBS-lagen	Lag (1998:112) om ansvar för elektroniska anslagstavlor
BrB	Brottsbalk (1962:700)
BRÅ	Brottsförebyggande rådet
EES	Europeiska ekonomiska samarbetsområdet
EG	Europeiska gemenskapen
EKMR	Den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (från den 4 november 1950)
EU	Europeiska unionen
IT	Informationsteknologi
JK	Justitiekanslern
PUL	Personuppgiftslag (1998:204)
RF	Regeringsformen (1974:152)
SCB	Statistiska centralbyrån
TF	Tryckfrihetsförordningen (1949:105)
YGL	Yttrandefrihetsgrundlagen (1991:1469)

1 Inledning

1.1 Ämne

Internetanvändningen i Sverige är stor. Enligt SCB var andelen som använde Internet regelbundet år 2008 uppe i 84 % i åldersgruppen 16-74 år.¹ Internet (eller "nätet" som jag även kommer att kalla det) kan användas till allt från att sköta bankärenden och komma i kontakt med myndigheter till att ladda ned musik och film samt hålla kontakt med vänner och bekanta. Det råder ingen tvekan om att Internet kan användas till mycket nyttigt, men möjligheterna att missbruka Internet är också stora.

På senare tid har frågor om piratkopiering och signalspaning på Internet uppmärksamats i hög grad, men eftersom användningsområdet för nätet är stort så kan dessa frågor endast sägas beröra en liten del av de juridiska frågor som Internet kan ge upphov till. Mycket av vårt sociala liv har de senaste åren flyttat ut på nätet. Ett exempel på detta är att webbplatsen Facebook har miljontals användare världen över som laddar upp foton, videor och lär känna andra människor.² Även om jag kanske inte ska överdriva Internets funktion i sociala sammanhang så är vi i viss mån beroende av vad som skrivs om oss på Internet. Genom sökverktyg som t.ex. Google³ kan Internetanvändaren hitta information inte bara om offentliga personer utan också om "vanliga" privatpersoner.

Internet kan beskrivas som ett medium som möjliggör omedelbar kommunikation över långa avstånd. Detta medium gör också att det blir möjligt att kommunicera med flera tusen eller kanske miljoner människor på en och samma gång och av detta följer också att förtal på Internet kan ha en fördömande effekt för den förtalade.⁴ En publicering på Internet lagras också ofta i flera månader eller år vilket gör att ett förtal på Internet kan drabba den förtalade under en lång tid.⁵

I Svensk rätt har det länge funnits en bestämmelse som tar sikte på fallet då någon utpekar en annan som brottslig eller klandervärd i sitt levnadssätt. Bestämmelsen som åsyftas är 5 kap. 1 § BrB som handlar om förtal och denna bestämmelse är givetvis tillämplig även på förfaranden som sker på Internet.

Anmärkningsvärt är ändå att denna bestämmelse, som idag har samma lydelse som den hade vid BrB:s tillkomst 1962, har kommit att användas av domstolarna i relativt många fall som har en koppling till Internet.⁶ Jag

¹ SCB-rapport *Privatpersoners användning av datorer och Internet 2008*, s. 12.

² <http://sv-se.facebook.com/facebook>, hämtad 2009-02-05.

³ <http://www.google.com>, hämtad 2009-02-05.

⁴ Collins (2001), s. 3.

⁵ Collins (2001), s. 32 f.

⁶ Prop. 1962:10, del A, s. 16.

anser därför att det kan vara av intresse att undersöka om lagstiftning och domstolspraxis vid förtalsliknande situationer på Internet i tillräcklig utsträckning tar hänsyn till de särskilda problem som detta relativt nya medium kan ge upphov till.

1.2 Syfte, metod och frågeställningar

Syftet med detta arbete är att undersöka de särskilda problem som kan bli aktuella då ett förtal sker på Internet. För det första har jag tänkt redogöra för själva förtalsbrottet i 5 kap. 1 och 2 §§ BrB. Jag kommer också att i detta sammanhang se på andra bestämmelser i BrB som ligger nära förtal. Även vissa andra lagar som kan bli tillämpliga vid förtalsliknande situationer på Internet kommer att behandlas.

För det andra har jag tänkt undersöka hur praxis ser ut för att ta reda på hur domstolarna behandlar denna typ av brott samt för att få en bild av hur de förtalsliknande situationer som kan uppstå på Internet kan se ut. Avslutningsvis har jag också tänkt göra en analys av om den rättsliga regleringen utgör ett godtagbart skydd mot förtalsliknande förfaranden på Internet samt diskutera alternativa lösningar.

Den problematik som aktualiseras då ett brott har begåtts på Internet ser delvis annorlunda ut jämfört med den som aktualiseras då ett brott har begåtts genom ett annat medium (eller utan något direkt medium som mellanled). Bevisningen, men även själva det brottsliga förfarandet, kan påverkas av Internets speciella karaktär. Med tanke på detta och att bevissvårigheter även kan göra att brottsrubriceringen påverkas så anser jag därför att en kortfattad redogörelse för brottslighet på Internet kan vara värdefull.

Min frågeställning blir följande:

- Är det någon skillnad på förtal som sker på Internet och förtal som sker genom andra medier och hur ser denna skillnad i så fall ut?
- Dömer domstolarna annorlunda med anledning av att ett förtal har begåtts på Internet?
- Tenderar domstolarna att bedöma gärningar som förtal även i sådana fall där gärningen skulle kunna bedömas som något annat brott? Beror detta i så fall på bevissvårigheter eller beror det på lagstiftningens utformning?
- Vilka är de brottsbestämmelser i BrB och annan lag som tillämpas i domstolarna? Finns det andra bestämmelser som skulle kunna tillämpas?

- Utgör den nuvarande rättsliga regleringen av förtal ett fullgott skydd för den enskilde mot förtalsliknande situationer på Internet eller finns det bättre lösningar?

1.3 Avgränsningar

Av utrymmesskäl kommer jag inte att gå in på problemet med vilket lands lag som ska tillämpas på ett brott som är begånget på Internet. Jag kommer inte heller att gå in på andra internationella överenskommelser som inte är direkt relevanta för en svensk domstol. Den internationella dimensionen lämnas alltså i princip utanför detta arbete. Med tanke på att Internet är världsomspännande så har jag dock ändå valt att behandla i vilken utsträckning svensk lag kan tillämpas på förfaranden som sker på Internet. Anledningen till detta val är att jag anser att det åtminstone är nödvändigt att redogöra för när de lagar och den praxis som tas upp i detta arbete kan tillämpas.

Detta är ett arbete som främst hör hemma under ämnet straffrätt. Jag kommer därför inte att gå längre in på processrättens område än vad som är nödvändigt för att jag ska kunna redogöra för straffrättsliga problem med brottsrubricering m.m.

De bestämmelser och de rättsfall som jag har valt att behandla har inte enbart valts ut med hänvisning till den juridiska betydelsen av förtal eftersom jag anser att denna betydelse är alltför snäv. Istället har jag valt att utgå ifrån en språklig definition som jag redogör för i avsnittet nedan. Tanken med detta är att jämföra sådant som rent språkligt kan ses som ett förtal med vad som är att betrakta som ett förtal i juridisk mening. Denna metod är också lämplig med tanke på att ett av syftena med detta arbete är att undersöka om den rättsliga regleringen ger ett godtagbart skydd mot förtalsliknande situationer på Internet.

1.4 Språklig definition av ämnet

För att avgränsa och förtydliga ämnet för detta arbete har jag valt att utgå från en språklig definition av vad ”ett förtal” är samt den språkliga betydelsen av ”att förtala någon”. Då detta är ett juridiskt arbete så ska självfallet inte denna språkliga definition ses som avgörande för om ett förfarande ska betraktas som ett förtal, utan denna definition ska istället ses som vägledande för innehållet i detta arbete.

Enligt Norstedts svenska ordbok betyder **förtal** ’illasinnade och lögnaktiga påståenden’ om någon. Ofta används detta substantiv för de fall då dessa påståenden har yttrats utan den förtalades vetskap och vanligen är syftet med förtalet att direkt skada den förtalade.⁷ Synonymer till verbet **förtala** är

⁷ *Norstedts svenska ordbok* (2004). Uppslagsord: ’förtal’, s. 359.

'illa berykta', 'vanfrejda', 'skandalisera', 'nedsätta', 'förklena' och 'nedsvärta'.⁸

Även om den språkliga betydelsen i och för sig inte kan sägas vara helt kristallklar så är det tydligt att förtal är något som sker med ont uppsåt och med avsikt att skada. Det är också tydligt att det är en persons rykte som angrips då någon blir utsatt för förtal. Syftet med förtalet verkar vara att tillfoga någon typ av skada. Det verkar dessutom vara fråga om något som sker med andra personer som medel, d.v.s. det är inte till den förtalade själv som förtalaren riktar sig. Den språkliga betydelsen verkar för övrigt innefatta att påståendena ska vara osanna (lögnaktiga), men i detta avseende skiljer sig det allmänna språkbruket från det juridiska och på grund av detta så kommer jag inte att lägga någon avgörande betydelse i sanningshalten hos påståendena.⁹ Då jag i detta arbete använder ordet "förtal" utan att hänvisa till BrB så syftar jag på den språkliga betydelsen av ordet (med undantag för användningen av detta ord i avsnitt 3 *Förtal enligt BrB*).

1.5 Disposition

Inledningsvis kommer jag kortfattat att redogöra för Internet och brott på Internet. Sedan kommer jag att behandla förtalsbestämmelserna i BrB (5 kap. 1 och 2 §§) och gå igenom de bestämmelser i annan lag och i BrB som kan bli aktuella då ett förtal har begåtts på Internet. De bestämmelser som jag har valt att ta upp är de som jag anser kan bli aktuella vid olika förfaranden som språkligt sett kan betraktas som förtal. I huvudsak är det följande lagar utanför BrB som blir aktuella: TF och YGL, PUL samt BBS-lagen. Jag kommer också att behandla tre andra bestämmelser i BrB: dataintrång (4 kap. 9 c §), ofredande (4 kap. 7 §) samt sexuellt ofredande (6 kap. 10 §).

I den andra delen av arbetet kommer jag att gå igenom rättsfall som rör förtal samt göra en analys av dessa. Arbetet kommer att avslutas med en analys av den rättsliga regleringen av förtal på Internet och en diskussion kring alternativa lösningar. Då det gäller de alternativa lösningarna så kommer jag även att gå in på hur Danmark och Finland behandlar förtal på Internet.

⁸ *Norstedts svenska synonymordbok. Ord för ord* (1992). Uppslagsord: 'förtala', s. 260.

⁹ Se avsnitt 3.2 *Förtal*.

2 Allmänt om brott på Internet

2.1 Internet – användningsområden

Med hjälp av Internet kan människor från hela världen diskutera och utbyta information med varandra, t.ex. i form av text, ljud och bild. På nätet finns också en mängd databaser som innehåller fakta i olika ämnen samt hemsidor där organisationer, företag och enskilda personer presenterar sig själva och sin verksamhet. Vidare finns också en mängd sökmotorer, som t.ex. Google¹⁰, med hjälp av vilka det är möjligt att orientera sig genom nätets enorma informationsmängd. E-post, diskussionsgrupper, chatt och World Wide Web är några av de vanligaste tjänsterna på Internet.¹¹

En vanlig företeelse på Internet är också s.k. communities. Det är svårt att entydigt definiera vad en community är för något, men de kan karaktäriseras av sammanhållande faktorer såsom informationsutbyte, kontakt, intressen och organisation. Lunarstorm¹² är ett exempel på en community.¹³ Enligt mig så bör Facebook¹⁴ inte heller glömmas bort i detta sammanhang. En annan tjänst på nätet som har kommit att användas i hög utsträckning är Youtube¹⁵ som gör det möjligt att se på och dela ut videoklipp.

2.2 Lagen och Internet

Då rättsliga frågor med anknytning till Internet ska avgöras så handlar det i hög grad om att tillämpa befintlig lagstiftning eller allmänna rättsliga principer på en ny teknisk företeelse. Även om en rättsregel har tillkommit långt före Internets genombrott så behöver detta inte välla något problem eftersom lagstiftningen ofta utformas utifrån generella principer. Men ibland uppstår ändå vissa svårigheter. Dessa svårigheter kan bero på att de faktiska förhållandena som ska läggas till grund för den rättsliga prövningen i sig kan vara komplexa och svåra att beskriva. Det kan också vara så att det är svårt att avgöra om en viss situation omfattas av en viss rättsregel eller av ett traditionellt juridiskt begrepp. Anledningarna till detta kan vara brist på vägledande rättskällor, frånvaro av vägledning i förarbeten och att antalet prejudicerande domstolsavgöranden kan vara få.¹⁶

De rättsliga problem som kan uppstå i och med förfaranden som sker på Internet behöver dock inte bero på att lagstiftningen är oklar eller svår att tillämpa, utan de kan också bero på att det är svårt att bevisa vem som har

¹⁰ <http://www.google.com>, hämtad 2009-02-05.

¹¹ Kronqvist (2007), s. 53 f.

¹² <http://www.lunarstorm.se>, hämtad 2009-02-05.

¹³ Kronqvist (2007), s. 57 f.

¹⁴ <http://www.facebook.com>, hämtad 2009-02-05.

¹⁵ <http://www.youtube.com>, hämtad 2009-02-05.

¹⁶ Lindberg och Westman (2001), s. 25 f.

utfört en viss handling på Internet.¹⁷ Detta kan i sin tur bero på att polisens arbete med att hämta in bevis från nätet kan vara tekniskt komplicerat eftersom det kan röra sig om stora informationsmängder och tidskritisk information (d.v.s. information som när som helst riskerar att försvinna eller bli oåtkomlig).¹⁸

2.3 Brottsligheten på Internet

Vilken typ av brottslighet är det då som begås på Internet? Enligt en BRÅ-rapport som utkom år 2000 så täcker begreppet IT-brottslighet¹⁹ ett mycket stort område som innefattar många olika brottstyper. BRÅ menade att man inte ska låta sig förledas av någon mytologiserad bild av hur denna brottslighet ser ut eftersom många av IT-brotten snarare har en vardagskaraktär och kan liknas vid traditionell brottslighet. Vissa typer av mer IT-specifika brott såsom stöld och manipulation av information har man dock kunnat påvisa.²⁰

En annan aspekt som BRÅ tar upp är att vid brottslighet på Internet så blir sådant som datoranvändarens anonymitet, frånvaron av brottets fysiska närvaro samt avsaknad av fysiska konsekvenser av brottet är framträdande. Dessa faktorer gör att gärningsmannen kan begå brott på Internet som han aldrig skulle begå i den ”vanliga världen”. I och med utvecklingen av IT så verkar också brottstillfällena ha ökat. De brott som begås med hjälp av IT kännetecknas dessutom av överklighet samt avsaknad av brottsoffer och det verkar inte heller som om våra normer och värderingar på ett självklart sätt gäller även i en IT-miljö.²¹

Lindberg och Westman menar att eftersom så många brott kan begås med hjälp av datorer så är det inte möjligt att tala om någon homogen grupp av ”IT-brott”. Då det är fråga om traditionell brottslighet som utförs via t.ex. Internet så skall givetvis den aktuella brottsbestämmelsen tillämpas. Lindberg och Westman menar dock, på samma sätt som BRÅ, att Internet har öppnat upp för nya former av missbruk och att lagstiftaren därför har varit tvungen att införa nya brottsbestämmelser. Denna typ av regler är också viktiga i straffrättsliga sammanhang eftersom legalitetsprincipen uppställer ett förbud mot analog strafflagstillämpning. Med tanke på att en strafflagsbestämmelse också ska tolkas efter sin ordalydelse så är ofta dessa regler de enda som kan tillämpas på en skadlig handling som sker på Internet.²²

¹⁷ Lindberg och Westman (2001), s. 26.

¹⁸ Kronqvist (2007), s. 44.

¹⁹ Min anmärkning: Internet är en del av det vidare begreppet IT. Jag ser dock ingen anledning till att här gå närmare in på detta begrepp.

²⁰ BRÅ-rapport 2002:2 *IT-relaterad brottslighet*, s. 9.

²¹ BRÅ-rapport 2002:2 *IT-relaterad brottslighet*, s. 14.

²² Lindberg och Westman (2001), s. 107.

3 Förtal enligt BrB

3.1 Ärekränkning

Inledningsvis så bör läsaren uppmärksamma att det har varit svårt att avgränsa det straffbara området för förtal och annan ärekränkning på ett entydigt sätt. Vid BrB:s tillkomst år 1962 anförde lagrådet med anledning av detta följande: ”Svårigheterna att på ett lämpligt sätt avgränsa de former av förtal och annan ärekränkning som böra straffbeläggas äro uppenbara. Det är många intressen som brytas mot varandra och någon fast reglering som ger klar vägledning för bedömningen i olika fall eller fullt ut tillgodoser alla berättigade synpunkter torde icke kunna vinnas. Skönsmässig avvägning mellan motsatta intressen måste godtagas i större utsträckning än eljest.”²³ Anledningen till att lagstiftaren ändå ansåg att en kriminalisering av förtal var nödvändig bygger på tanken att vi är hänvisade till att leva i en gruppgemenskap och att det därför kan vara ett farligt angrepp att rikta gruppens känslor mot en av dess medlemmar genom att lämna nedsättande uppgifter om denna medlem. Motiveringen till förolämpningsbrottet är delvis annorlunda då detta brott avser att skydda den enskilde mot direkta angrepp med ”smådliga tillmälen”.²⁴

Det objekt som bestämmelserna i 5 kap. BrB avser skydda är en persons ära och de brottsbestämmelser som återfinns i detta kapitel är: *förtal* och *grovt förtal* (1-2 §§), *förolämpning* (3 §) samt *förtal av avliden* (4 §). Begreppet ”ära” innefattar två betydelser; en objektiv och en subjektiv. Den objektiva äran innefattar den aktning och det anseende som en person har bland sina medmänniskor medan den subjektiva äran innefattar personens egen känsla av att vara aktad och ansedd. En kränkning av en persons objektiva ära brukar benämnas såsom ett förtal medan en kränkning av personens subjektiva ära snarare ska betraktas som en förolämpning. Typiskt sett innefattar förtal en beskyllning om brott, en annan handling eller en faktauppgift som lämnas till någon annan än den som angrips och denna uppgift ska dessutom vara ägnad att sätta ned den angripnes anseende. Bestämmelsen om förolämpning tar i första hand sikte på ”smådliga yttranden” eller ”skymfliga beteenden”. Det centrala ärekränkingsbrottet är förtalet och brottet förolämpning ska ses som subsidiärt till detta brott. Förolämpningsbrottet får dock inte användas som ett allmänt reservstadgande i de fall då ett förtal är lindrigt eller då det är fråga om en förtalsliknande handling.²⁵

²³ Prop. 1962:10, del B, s. 423.

²⁴ Ibid.

²⁵ Holmqvist, Lena m.fl.: *Brottsbalken. En kommentar. Del I (1-12 kap.)*, s. 5:1 ff.

3.2 Förtal

Den som utpekar någon såsom brottslig eller klandervärd i sitt levnadssätt eller eljest lämnar uppgift som är ägnad att utsätta denne för andras missaktning, dömes för förtal till böter.

Var han skyldig att uttala sig eller var det eljest med hänsyn till omständigheterna försvarligt att lämna uppgift i saken, och visar han att uppgiften var sann eller att han hade skälig grund för den, skall ej dömas till ansvar.

(5 kap. 1 § BrB)

Huvudregeln tas upp i bestämmelsens första stycke och det andra stycket utgörs av en ansvarsfrihetsregel som ska reglera yttrandefrihet vid intressekollisioner och andra privilegierade situationer. Något som läsaren inledningsvis bör lägga på minnet är att för att huvudregeln ska bli tillämplig så är det ovidkommande om beskyllningen är sann eller inte, vilket gör att den juridiska betydelsen av förtal skiljer sig från det allmänna språkbruket.²⁶ Sanningshalten har dock betydelse vid tillämpningen av ansvarsfrihetsregeln, vilket jag kommer att återkomma till senare.²⁷ Ett något ålderdomligt uttryckssätt är att ”den som i oträngt mål äventyrar sin nästas heder och ära får finna sig i att bli dömd för förtal”.²⁸

Enligt huvudregeln så består den brottsliga gärningen för det första i att lämna en uppgift som är ägnad att utsätta en annan för andras missaktning. I lagtexten ges som exempel fallet då en person utpekar en annan såsom brottslig eller klandervärd i sitt levnadssätt. Det är dock inte alla uppgifter om brottslighet eller klandervärdhet som medför straffansvar, utan uppgifterna måste även kunna föra med sig andra personers missaktning. Att så har varit fallet måste dock inte bevisas, utan det är tillräckligt att beskyllningen är ägnad att utsätta den beskyllde för andras missaktning.²⁹ Straffet för förtal enligt 5 kap. 1 § är böter och vid sidan av detta ådöms vanligtvis gärningsmannen också att betala skadestånd till den förtalade.³⁰

Sammanfattningsvis ser de objektiva förutsättningarna för ett förtal enligt mig ut på följande sätt:

- 1) Uppgift av nedsättande beskaffenhet,
- 2) om en människa,
- 3) ska lämnas till en annan (än denne själv).

²⁶ Jmfr avsnitt 1.4 Språklig definition av ämnet.

²⁷ Se avsnitt 3.2.4 Ansvarsfrihetsregeln.

²⁸ Holmqvist, Lena m.fl.: *Brottsbalken. En kommentar. Del I (1-12 kap.)*, s. 5:8.

²⁹ Holmqvist, Lena m.fl.: *Brottsbalken. En kommentar. Del I (1-12 kap.)*, s. 5:9.

³⁰ Holmqvist, Lena m.fl.: *Brottsbalken. En kommentar. Del I (1-12 kap.)*, s. 5:21.

Följande tre avsnitt kommer att baseras på denna uppräkningslista. Sedan kommer jag att ta upp ansvarsfrihetsregeln för att slutligen behandla den subjektiva sidan av förtalsbestämmelsen.

3.2.1 Nedsättande uppgift

Uppgiften som ska ha lämnats vid ett förtal behöver inte avse en bestämd gärning eller omständighet utan även mer allmänna ärekränkande omdömen faller in under förtalsbestämmelsen. Det krävs dock för straffbarhet att det är fråga om ett uttalande som har en viss bestämdhet, d.v.s. det ska vara fråga om något som kan sägas vara en uppgift och inte enbart ett värdeomdöme.³¹

För att en handling ska kunna betraktas som ett förtal så måste den innefatta en uppgift av nedsättande beskaffenhet. Det utmärkande för uppgiften bör vara att den genom sitt innehåll är ägnad att utsätta någon för andras missaktning. Ett exempel som lagstiftaren ger är fallet då uppgiften utpekar någon som brottslig eller klandervärd i sitt levnadssätt, men för att en sådan uppgift ska kunna sägas vara ägnad att utsätta någon för andras missaktning så krävs det dessutom att uppgiften handlar om brottslighet eller klandervärdhet av ett allvarligare slag. Vid bedömningen av om en uppgift är ägnad att utsätta någon för andras missaktning så behöver inte måttstocken vara den allmänt rådande uppfattningen i samhället som helhet, utan det är tillräckligt att uppgiften är nedsättande för den kränktes anseende i de särskilda kretsar som han eller hon tillhör. Det är dock inte godtagbart att bestämma den krets som den kränkte tillhör alltför snävt.³²

3.2.2 Om en människa

Ett förtal måste rikta sig mot en levande människa. Om det är mot en avliden som gärningsmannen riktar sig så kan det bli fråga om ett förtal av avliden (5 kap. 4 § BrB). Bestämmelserna om ärekränkning avser uttalanden som riktar sig mot en viss person, men detta ska tolkas något extensivt eftersom det saknas bestämmelser som reglerar ärekränkning mot kollektiva enheter. Med anledning av detta ska huvudregeln i förtalsbestämmelsen också anses vara tillämplig på t.ex. ett yttrande som riktar sig mot en kollektiv enhet om detta yttrande måste förstås så att en eller flera bestämda personer inom denna enhet pekas ut.³³

3.2.3 Uppgift lämnas till annan

Vid ett förtal ska uppgiften ha lämnats till en annan än den kränkte. Om uppgiften endast har lämnats till den kränkte så kan det istället bli fråga om en förolämpning (5 kap. 3 § BrB). Det är däremot inte nödvändigt att uppgiftslämnaren riktar sig till tredje man utan det räcker med att en tredje

³¹ Holmqvist, Lena m.fl.: *Brottsbalken. En kommentar. Del I (1-12 kap.)*, s. 5:11.

³² *Ibid.*

³³ Holmqvist, Lena m.fl.: *Brottsbalken. En kommentar. Del I (1-12 kap.)*, s. 5:9.

person är närvarande och tar del av uppgiften. Det är också då uppgiften kommit till tredje mans kännedom som brottet blir fullbordat.³⁴

Med att en uppgift ska lämnas till annan avses både fallet då gärningsmannen själv framställer uppgiften och fallet då gärningsmannen sprider en uppgift som han på något sätt har fått kännedom om. På vilket sätt uppgiften sprids till en annan kan variera, men vanligtvis sker spridandet genom yttranden i tal eller skrift. Något direkt formkrav finns dock inte och även sådana förfaranden som att t.ex. visa upp en teckning, ett fotografi eller en film kan utgöra förtal. Det centrala i förtalsbestämmelsen är själva uppgiftens beskaffenhet och inte det sätt på vilket denna uppgift lämnas. Även insinuationer och andra misstänkliggöranden kan utgöra förtal. Konkludenta handlingar kan också utgöra förtal. Även handlingen att placera tjuvgods eller andra föremål och på detta sätt antyda att någon har gjort sig skyldig till en brottslig eller nedsättande handling kan utgöra förtal. Att en uppgift på något sätt har lämnats är dock en förutsättning för att förtalsbestämmelsen ska kunna tillämpas.³⁵

3.2.4 Ansvarsfrihetsregeln

Förtalsbestämmelsens andra stycke inskränker det straffbara området i relativt hög grad. Enligt den ansvarsfrihetsregel som här uppställs så är den som lämnar en kränkande uppgift fri från ansvar om han eller hon var skyldig att yttra sig eller om det annars med hänsyn till omständigheterna var försvarligt att lämna uppgift i saken. Detta stadgande tar sikte på intressekollisioner och andra privilegierade situationer, men för att undgå ansvar krävs dessutom att den som har lämnat uppgiften visar att denna uppgift var sann eller att det fanns skälig grund för den (s.k. sanningsbevisning). Den som åtalas kan dock inte såsom en allmän regel åberopa en rätt att få säga sanningen även om den är kränkande, men en avvägning måste göras i det enskilda fallet. Den avvägning som ska göras är den mellan skyddet mot kränkande yttranden och kravet på yttrandefrihet. Att avvägningen ofta utfaller till yttrandefrihetens förmån har att göra med att denna frihet av tradition är ganska stark i svensk rätt.³⁶

Ansvarsfrihetsbestämmelsen är också avsedd att skydda en viss frihet beträffande yttranden som sker i ”förtrolig sammanlevnad och vänskap”. Lagstiftaren åsyftar med detta uttryck situationen då det i och för sig inte är fråga om någon egentlig intressekollision, men då en nedsättande beskyllning ändå inte kan sägas ha varit obehövlig eller oförsvarlig eftersom mänskligt umgänge i viss mån kräver att man har rätt att även meddela andra sådant som är nedlåtande. För att bedöma om ett yttrande kan sägas ha varit försvarligt så får domstolen ta ledning i hur den omedelbara situationen såg ut. Särskilt omständigheter som när, var och till vem uttalandet gjordes

³⁴ Holmqvist, Lena m.fl.: *Brottsbalken. En kommentar. Del I (1-12 kap.)*, s. 5:10.

³⁵ Ibid.

³⁶ Holmqvist, Lena m.fl.: *Brottsbalken. En kommentar. Del I (1-12 kap.)*, s. 5:13 ff.

samt vad som var syftet med uttalandet kan få betydelse vid denna bedömning.³⁷

Förtalsbestämmelsen ska inte läsas så att det alltid blir straffbart att lämna uppgifter som är ägnade att utsätta någon för andras missaktning om dessa uppgifter är osanna eller ogrundade. Av motiven till bestämmelsen framgår nämligen att de principer om straffrihet vid intressekollisioner och andra privilegierade situationer som har utarbetats i praxis ska kunna tillämpas även i sådana fall där en uppgift är osann eller ogrundad. Den krets till vilken en person får berätta osanna eller ogrundade uppgifter måste dock bestämmas snävt. Till de privilegierade situationerna torde också vissa fall av s.k. retorsion kunna hänföras. Med detta begrepp menas att den förorättade själv har framkallat den kränkande handlingen och om så skulle vara fallet så kan det enligt en allmänt rådande mening bli straffritt att lämna uppgifter som i och för sig också är att bedöma som kränkande. En förutsättning är dock i så fall att lämnandet av uppgifterna har framkallats av att den kränkte själv har förtalat, ofredat eller gjort sig skyldig till något annat liknande förfarande. Detta måste dock tas med stor försiktighet eftersom svensk lag aldrig har innehållit några regler om retorsion.³⁸

Det råder ett generellt förbud mot sanningsbevisning i förtalsmål och det är endast i sådana fall där en intressekollision eller en privilegierad situation är för handen som sådan bevisning får tas upp inför rätten. Anledningen till detta är att det som förtalsbestämmelsen avser att skydda människor ifrån är det oberättigade i att en beskyllning framställs och sanningshalten får därmed anses vara av en underordnad betydelse.³⁹

3.2.5 Det subjektiva rekviset

För straffbarhet krävs subjektiv täckning av de objektiva rekvisen i bestämmelsens första stycke, d.v.s. det krävs uppsåt i någon form. Gärningsmannen ska alltså uppsåtligen ha lämnat en uppgift om en annan och känt till de omständigheterna som gjorde att denna uppgift var ägnad att utsätta den andre för andra personers missaktning. Vad gärningsmannen hade för uppfattning om sanningshalten saknar betydelse eftersom förutsättningarna som tas upp i bestämmelsens andra stycke är objektiva och oberoende av gärningsmannens subjektiva uppfattning. För ansvarsfrihet krävs alltså att gärningsmannen var skyldig att uttala sig eller att det var försvarligt att lämna uppgift i saken, vilket bedöms på objektiva grunder. Om det visar sig att uttalandet objektivt sett var försvarligt och att uppgiften var objektivt sann så går alltså den som fällt detta uttalande fri från ansvar. Om uttalandet visar sig vara osant eller om det inte går att fastställa sanningshalten i det så går ändå gärningsmannen fri om han hade skäligen grund för uttalandet. I detta led ingår alltså ett subjektivt moment, d.v.s. gärningsmannen ska ha vidtagit skäligen mått och steg för att förvissa sig om

³⁷ Holmqvist, Lena m.fl.: *Brottsbalken. En kommentar. Del I (1-12 kap.)*, s. 5:15.

³⁸ Holmqvist, Lena m.fl.: *Brottsbalken. En kommentar. Del I (1-12 kap.)*, s. 5:15 f.

³⁹ Holmqvist, Lena m.fl.: *Brottsbalken. En kommentar. Del I (1-12 kap.)*, s. 5:16 f.

uppgiftens sanning om han inte redan från början hade tillräcklig grund för att hålla den för sann.⁴⁰

3.3 Grovt förtal

Är brott som i 1 § sägs att anse som grovt, skall för grovt förtal dömas till böter eller fängelse i högst två år.

Vid bedömande huruvida brottet är grovt skall särskilt beaktas, om uppgiften genom sitt innehåll eller den omfattning i vilken den blivit spridd eller eljest var ägnad att medföra allvarlig skada.

(5 kap. 2 § BrB)

Regleringen av förtal i BrB skiljer mellan två grader av förtal, nämligen förtal av normalgraden (5 kap. 1 §) och grovt förtal (5 kap. 2 §). Av lagtexten framgår att uppgiftens innehåll, dess spridning och om den var ägnad att medföra allvarlig skada ska vara vägledande vid bedömningen av om ett förtal ska betraktas som grovt. Särskilt då gärningsmannen insåg att den uppgift som han lämnade var osann eller ogrundad ska brottet kunna bedömas som grovt. Detsamma gäller om gärningsmannens motiv var att skada den förtalade. Brottet ska dock inte bedömas som grovt om den skada som var att befara framstod som alltför ringa.⁴¹

Eftersom spridningen är en försvårande omständighet så bedöms ofta förtal genom tryckt skrift som grovt brott. Domstolen får dock inte bedöma förtal i tidningar och annan tryckt skrift som grova enbart för att spridningen är stor, utan alla omständigheter måste beaktas i det enskilda fallet. Då det gäller tidningar ska även de förhållanden som pressen arbetar under tas i beaktande. Generellt sett kan ändå sägas att då ett förtal sker genom tryckt skrift så är detta ofta ägnat att medföra allvarlig skada vilket gör att förtalet också ofta blir att bedöma som grovt. De omständigheter som gör brottet grovt ska också ha subjektiv täckning. Straffet för grovt förtal är böter eller fängelse i högst två år.⁴²

⁴⁰ Holmqvist, Lena m.fl.: *Brottsbalken. En kommentar. Del I (1-12 kap.)*, s. 5:20 f.

⁴¹ Holmqvist, Lena m.fl.: *Brottsbalken. En kommentar. Del I (1-12 kap.)*, s. 5:24.

⁴² Holmqvist, Lena m.fl.: *Brottsbalken. En kommentar. Del I (1-12 kap.)*, s. 5:24 f.

4 Annan relevant lagstiftning

4.1 Yttrandefrihet

I de förtalsfall där domstolen ska bedöma om ett kränkande yttrande ändå kan ha varit försvarligt i enlighet med ansvarsfrihetsregeln i 5 kap. 1 § st. 2 BrB så ska hänsyn tas till yttrandefriheten. Som ovan nämnts så är detta intresse av tradition starkt i Sverige vilket ofta leder till att bedömningen utfaller till yttrandefrihetens förmån.⁴³ Men förutom att yttrandefriheten spelar en roll vid ansvarsfrihetsbedömningen så kan även reglerna på yttrandefrihetens område bli direkt tillämpliga i sådana fall där ett förtal har begåtts genom t.ex. en nyhetskanal på Internet. I detta avsnitt har jag därför för avsikt att redogöra för reglerna om yttrandefrihet och särskilt då hur de tillämpas på gärningar som har begåtts på Internet. Jag kommer även att redogöra för två beslut som JK har fattat för att visa hur dessa regler tillämpas i praktiken.

4.1.1 Yttrandefrihet och demokrati

Yttrandefriheten har i alla demokratiska rättsordningar en given plats även om dess omfattning och innebörd skiljer sig åt mellan olika länder. Politiska uppfattningar och kulturella strömningar påverkar dessutom yttrandefriheten över tid. En annan viktig aspekt av denna frihet är att den inte kan ses som absolut. Den måste alltid balanseras mot andra motstående rättigheter och intressen, såsom t.ex. skyddet för den personliga integriteten och beivrandet av brott.⁴⁴

Att skydda yttrandefriheten är en viktig demokratisk angelägenhet och frågan om i vilken utsträckning nya informationskanaler (som t.ex. nättidningar och digitala nyhetsbrev) skyddas blir därför också viktig. Vi har i Sverige sedan länge haft ett starkt och detaljerat skydd för vissa medieformer och genom en exklusiv reglering i grundlagen regleras de situationer då allmänheten får ingripa mot dessa medier. Detta skydd är också delvis tillämpligt på digital informationsspridning.⁴⁵

4.1.2 Yttrandefriheten i RF

I RF:s katalog över de grundläggande fri- och rättigheterna stadgas att varje medborgare har en yttrandefrihet som innebär att denne har en frihet att i tal, skrift, bild eller på annat sätt meddela upplysningar samt uttrycka tankar, åsikter och känslor (2 kap. 1 § p. 1 RF). Av lagtexten framgår att skyddet för yttrandefriheten är medieneutralt och att skyddet därmed även omfattar

⁴³ Se avsnitt 3.2.4 *Ansvarsfrihetsregeln*. Se även RH 2008:60 som behandlas i avsnitt 7.8 *Sexuellt ofredande och yttrandefrihet*.

⁴⁴ Lindberg och Westman (2001), s. 127.

⁴⁵ Lindberg och Westman (2001), s. 106.

sådant som sker på Internet. Det finns inte heller något krav på att meddelandet måste ha uppnått en särskild kvalitetsnivå. Yttrandefriheten gäller dock endast gentemot det allmänna vilket medför att myndigheter måste iaktta denna frihet medan privata företag, såsom t.ex. en Internetleverantör, inte behöver iaktta denna grundlagsbestämmelse.⁴⁶

Yttrandefriheten i RF:s andra kapitel är inte absolut utan kan inskränkas med hänvisning till undantagsbestämmelserna i 2 kap. 12-13 §§ RF. Enligt den första undantagsbestämmelsen så får begränsningar endast göras om de är nödvändiga för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle. Vidare måste begränsningarna vara proportionella och de får inte sträcka sig så långt att den fria åsiktsbildningen hotas (2 kap. 12 § st. 2 RF). Enligt den andra regeln, som behandlar inskränkningar i yttrandefriheten och informationsfriheten, så kan inskränkningar göras om det är nödvändigt med hänvisning till vissa motstående intressen. Några av de intressen som räknas upp är: rikets säkerhet, allmän ordning och säkerhet, enskilda anseende, privatlivets helgd och förebyggandet och beivrandet av brott (2 kap. 13 § st. 1).⁴⁷

4.1.3 Yttrandefriheten enligt EKMR

I RF stadgas för det första ett förbud mot att meddela lag eller annan föreskrift som står i strid med EKMR (2 kap. 23 § RF). Ännu viktigare är dock Lag (1994:1219) om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Denna lag medför att EKMR ska anses gälla såsom svensk lag.⁴⁸

Av intresse i detta sammanhang blir främst art. 10 EKMR som reglerar yttrandefriheten. Enligt denna artikel ska var och en ha rätt att ta emot och sprida uppgifter och tankar utan offentliga myndigheters inblandning och oberoende av territoriella gränser (p. 1). EKMR medger, på samma sätt som RF, inskränkningar i denna frihet med hänvisning till motstående intressen (p. 2). De intressen som medför att yttrandefriheten får inskränkas ska enligt konventionen vara sådana som är nödvändiga i ett demokratiskt samhälle med hänsyn till rikets säkerhet, den allmänna säkerheten, förebyggande av oordning eller brott m.m. Även skyddet för annans goda namn, rykte eller rättighet är godtagbara intressen i detta avseende.⁴⁹

4.1.4 TF och YGL på Internet

Utöver de regler som finns i RF så finns i Sverige även ett särskilt grundlagsskydd för vissa medieformer som har ansetts vara av särskild betydelse för den allmänna opinionsbildningen. Detta skydd återfinns i TF och YGL. Den tryckta skriften skyddas av TF (1 kap. 5 § TF) medan YGL ger ett likartat skydd för vissa ”nyare” medieformer. De medieformer som

⁴⁶ Lindberg och Westman (2001), s. 127.

⁴⁷ Ibid.

⁴⁸ Holmberg och Stjernquist (2000), s. 51.

⁴⁹ Se art. 10 EKMR. Jmfr avsnitt 4.1.2 *Yttrandefriheten i RF*.

YGL avser att skydda är ”ljudradio, television och vissa liknande överföringar samt filmer, videogram, ljudupptagningar och andra tekniska upptagningar” (1 kap. 1 § st. 1 YGL).⁵⁰

Det är tydligt att TF och YGL inte har tillkommit i första hand för att skydda digital kommunikation via t.ex. Internet. Trots detta så är vissa regler ändå tillämpliga i en digital miljö. För det första så är YGL tillämplig på sändningar av radioprogram som är riktade till allmänheten (1 kap. 6 § YGL). Denna regel omfattar tekniskt sett en överföring av elektromagnetiska vågor och med att den är riktad till allmänheten menas att avsändaren utan någon särskild begäran riktar sändningen till mottagaren. Den främsta aktiviteten ska alltså ligga hos sändaren och mottagaren ska endast behöva slå på mottagarapparaten och välja kanal. Massutskick av e-postmeddelanden till allmänheten kan tänkas falla under denna regel.⁵¹

Interaktiva tjänster på Internet skyddas av YGL om de omfattas av den s.k. databasregeln (1 kap. 9 § YGL). Att interaktiva tjänster skyddas framgår av att regeln täcker förfarandet att på särskild begäran tillhandahålla allmänheten information ur en databas. Grundkravet att databasens innehåll inte ska kunna ändras av annan än den som driver verksamheten måste dock vara uppfyllt (p. 1). Från början var denna regel inte utformad för modern teknik, men den har kommit att omfatta även moderna interaktiva medier såsom hemsidor och databaser på Internet. Även ljud- och bildfiler som spelas upp på mottagarens begäran kan omfattas av databasregeln. Denna regel gäller dock inte till förmån för alla som tillhandahåller interaktiva tjänster på Internet, utan den är avsedd att skydda främst traditionella massmedieföretag som t.ex. radio- och tidningsföretag samt nyhetsbyråer. I och med kravet på att användaren av tjänsten inte ska kunna ändra på databasens innehåll så faller diskussionsgrupper och chattar utanför YGL.⁵²

TF innehåller en bilageregeln som kan ge skydd åt t.ex. online-databaser som oförändrat återger hela eller delar av en periodisk skrift (1 kap. 7 § TF). Ett krav är dock att inget nytt har tillförts. Vidare måste det vara ägaren av tidskriften som låter sprida skriftens innehåll och detta spridande ska ske i form av ett radioprogram eller en teknisk upptagning.⁵³

4.1.5 TF och YGL – brott och ansvar

De medieformer som skyddas av TF och YGL är exklusivt reglerade genom dessa författningar och brott mot dessa grundlagar kallas för tryck- respektive yttrandefrihetsbrott. Vid denna typ av brott så finns det ett krav på s.k. dubbel täckning, vilket betyder att endast förfaranden som är kriminaliserade både enligt grundlagen (TF eller YGL) och vanlig lag kan medföra straffansvar och skadeståndsskyldighet. Detta gäller dock inte för de fall då ett förfarande helt faller utanför den typ av yttranden som t.ex.

⁵⁰ Lindberg och Westman (2001), s. 128.

⁵¹ Lindberg och Westman (2001), s. 129.

⁵² Lindberg och Westman (2001), s. 129 ff.

⁵³ Lindberg och Westman (2001), s. 131.

YGL är avsedd att värna om. Det är t.ex. tillåtet att ingripa mot förfaranden som utgör bedrägeri, koppleri e.dyl. med hänvisning till vanlig lag även om delar av brottet har fullgjorts med hjälp av ett utnyttjande av ett grundlagsskyddat medium. Grundlagen ska helt enkelt inte ses som materiellt tillämplig på sådana situationer.⁵⁴

Det kan med tanke på ämnet för detta arbete vara av intresse att gå närmare in på brottskatalogerna i TF och YGL. Brottskatalogen för tryckfrihetsbrotten återfinns i 7 kap. 4 § TF. Förtal kan vara ett tryckfrihetsbrott (p. 14) och brottsbeskrivningen är i princip identisk med den som återfinns i BrB. Då ett förtalsbrott begås genom tryckt skrift så ska det alltså i princip betraktas som ett tryckfrihetsbrott. YGL innehåller en hänvisning till brottskatalogen i TF och de brott som räknas upp där blir alltså att betrakta som yttrandefrihetsbrott om de begås i ett radioprogram eller i en teknisk upptagning (5 kap. 1 § YGL). Ett förtal som begås i ett radioprogram eller i en teknisk upptagning blir istället att betrakta som ett yttrandefrihetsbrott.

På tryck- och yttrandefrihetsbrott tillämpas ett annat ansvarssystem som innebär att ansvaret för det brott som har begåtts i ett skyddat medium kanaliseras till en person. Normalt sett blir det fråga om ett ensamansvar för utgivaren. Denna persons ansvar blir då strikt och frågor om uppsåt och oaktsamhet blir därmed utan betydelse. Övriga inblandade går däremot fria från ansvar. Vidare blir det också fråga om en annan processordning där en jury deltar i bedömningen. Vid ett misstänkt tryck- och yttrandefrihetsbrott är JK ensam åklagare.⁵⁵

4.1.6 JK och Aftonbladet

JK är ensam åklagare vid tryck- och yttrandefrihetsbrott och har tagit ställning till ett flertal anmälningar om brott som ska ha skett genom Aftonbladets hemsida⁵⁶. För att visa hur reglerna i TF och YGL har tillämpats på förtal som begås på Internet har jag valt att redogöra för två av dessa fall. I det första fallet aktualiserades databasregeln i YGL (1 kap. 9 § YGL) medan det i det andra fallet istället var bilageregeln i TF som blev aktuell (1 kap. 7 § TF).

Det första fallet avgjordes år 2008 och i detta har anmälaren, Mikael Bonnier, gjort gällande att en innehavare av en blogg på Aftonbladets hemsida ska ha utsatt honom för förtal. Innehavaren av bloggen ska ha fällt påståenden om att Mikael Bonnier skulle vara scientolog och innehavaren av bloggen har även ifrågasatt hans akademiska meriter. Bonnier gjorde gällande att Aftonbladets chefsredaktör skulle hållas ansvarig för uppgifterna eftersom bloggen fanns på Aftonbladets hemsida.⁵⁷

⁵⁴ Lindberg och Westman (2001), s. 132 f.

⁵⁵ Lindberg och Westman (2001), s. 133.

⁵⁶ <http://www.aftonbladet.se>, hämtad 2009-02-24.

⁵⁷ JK:s beslut 2008-05-28, Dnr. 2803-08-31, s. 1.

JK konstaterade inledningsvis att innehållet på en hemsida på Internet i princip faller utanför tillämpningsområdet för både TF och YGL. Om databasregeln (1 kap. 9 § YGL) kan tillämpas, så kan dock de bestämmelser som handlar om radioprogram bli tillämpliga även då en redaktion för en tryckt periodisk skrift tillhandahåller uppgifter ur en databas åt allmänheten, om detta sker på särskild begäran. Användaren får dock inte ha möjlighet att ändra på innehållet i databasen om denna regel ska kunna tillämpas.⁵⁸

JK hade genom tidigare beslut slagit fast dels att aftonbladets hemsida omfattas av databasregeln och alltså därmed är grundlagsskyddad⁵⁹ samt dels att en blogg på denna hemsida som drevs av en reporter också var grundlagsskyddad av samma skäl⁶⁰. JK konstaterade dock att det inte är tillräckligt att det är fråga om ett traditionellt massmedieföretag som driver en hemsida för att denna hemsida ska kunna få grundlagsskydd. Hemsidan i fråga måste också vara ordnad så att företaget har kontroll över dess innehåll. Sådana kommentarer som en användare själv lägger upp på en nättidnings hemsida och som inte granskas av den som är ansvarig för hemsidan omfattas däremot inte av ett grundlagsskydd.⁶¹

I det aktuella fallet hade uppgifterna skrivits på en läsarblogg och denna blogg hade inte förhandsgranskats av Aftonbladet. På grund av detta kom inte dessa uppgifter att omfattas av databasregeln och det blev därför inte fråga om ett brott mot YGL. JK ansåg därmed inte att det var hans uppgift att ta ställning i frågan och han hänvisade därför fallet till allmän domstol.⁶²

Det andra fallet är från år 2000 och är alltså av äldre datum än det förra. I det här aktuella fallet bedömde JK om en artikelserie som hade publicerats på Aftonbladets hemsida innefattade förtal och brott mot PUL med anledning av att man i artikelserien hade publicerat namn och bild på en enskild person. Ärendet hade överlämnats till JK av åklagarkammaren i Stockholm⁶³

JK konstaterade inledningsvis att Internet gör det möjligt att kommunicera på olika sätt och att man därför i det enskilda fallet måste avgöra om det är reglerna i TF eller reglerna i YGL som ska tillämpas. Både bilageregeln (1 kap. 7 § TF) och databasregeln (1 kap. 9 § YGL) kan bli aktuella då man har att göra med material som ett massmedieföretag publicerar elektroniskt.⁶⁴

I fallet tar JK först ställning till om bilageregeln kan tillämpas. För det första så var det i så fall nödvändigt att Aftonbladets ägare hade spridit eller låtit sprida skriften i form av en teknisk upptagning. (Med det senare avses att det inte behöver vara ägaren själv som har spridit skriften, utan

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ JK:s beslut 2000-11-09, Dnr. 2841-00-31 samt 3249-00-31.

⁶⁰ JK:s beslut 2007-10-12, Dnr. 3745-07-31.

⁶¹ JK:s beslut 2008-05-28, Dnr. 2803-08-31, s. 1 f.

⁶² JK:s beslut 2008-05-28, Dnr. 2803-08-31, s. 2.

⁶³ JK:s beslut 2000-11-09, Dnr. 2841-00-31, s. 1.

⁶⁴ JK:s beslut 2000-11-09, Dnr. 2841-00-31, s. 2.

bestämmelsen kan även tillämpas om materialet har lämnats över till någon annan för publicering.) I det här aktuella ärendet var dock bolagskonstruktionen hos Aftonbladet och utgivaren av Aftonbladets hemsida sådan att det kunde ifrågasättas om publiceringen hade skett för tidningen Aftonbladets räkning. JK ansåg dock att intressena som bär upp TF medför att det inte är lämpligt att låta formella omständigheter styra bedömningen. Eftersom artiklarna som hade publicerats på Aftonbladets hemsida var identiska med tidigare artiklar som hade publicerats i Aftonbladets pappersversion så blev resultatet att bilageregeln fick anses vara tillämplig. JK anmärkte också att det var mot bakgrund av denna regel som han fick ta ställning i ärendet eftersom brott mot PUL inte hör till tryckfrihetsbrotten (jmf 7 kap. 4 och 5 §§ TF).⁶⁵

I det aktuella fallet var det åklagarkammaren i Stockholm som hade överlämnat fallet till JK. Med hänvisning till att förtal enligt huvudregeln ska anmälas av målsäganden själv och att det inte kunde anses föreligga några särskilda skäl i detta fall så vidtogs ingen åtgärd från JK:s sida.⁶⁶ Klart är ändå att bilageregeln i detta fall hade kunnat tillämpas.

4.2 PUL

Förtal på Internet innefattar givetvis ofta ett spridande av uppgifter av personlig karaktär. I detta sammanhang blir därför även PUL som reglerar användningen av personuppgifter av intresse. Åtal för förtal har också i ett flertal rättsfall innefattat åtal för brott mot reglerna i PUL, särskilt mot de som handlar om överföring av personuppgifter till andra länder och behandling av känsliga personuppgifter. I vissa fall har den tilltalade även dömts för brott mot denna lag.⁶⁷ Eftersom det är fråga om en ganska omfattande lag så kommer jag inte att gå in på detaljer, utan det är framförallt huvuddragen och de bestämmelser som är av direkt intresse för detta arbetes del som jag kommer att redogöra för.

4.2.1 Bakgrund

I och med den snabba tekniska utvecklingen så har användningen av personanknuten information blivit betydligt mer omfattande. Metoderna för att samla in och bearbeta sådan information har förfinats och internationella nätverk såsom Internet har byggts ut. Mycket gott kan sägas ha kommit ur denna utveckling, men möjligheterna att missbruka personuppgifter har även de blivit fler. Med anledning av detta har lagstiftaren ansett att det är nödvändigt att skydda den enskilde individen ifrån en sådan användning av personuppgifter som riskerar att kränka den personliga integriteten. Det är dock inte helt enkelt att utforma ett sådant skydd eftersom det måste vägas

⁶⁵ JK:s beslut 2000-11-09, Dnr. 2841-00-31, s. 2 f.

⁶⁶ JK:s beslut 2000-11-09, Dnr. 2841-00-31, s. 4.

⁶⁷ De rättsfall som åsyftas behandlas i avsnitt 7.7 *Förtal och PUL*. Reglerna om behandling av känsliga personuppgifter och överföring av personuppgifter till andra länder kommer att behandlas nedan i de båda avsnitten 4.2.7 *Särskilda kategorier av personuppgifter* och 4.2.8 *Överföring av uppgifter till andra länder*.

mot ett flertal andra intressen och grundläggande demokratiska rättigheter. För övrigt så finns det givetvis även legitima samhälleliga användningsområden för personuppgifter som inte får begränsas. Tanken är också att lagstiftningen inte ska förhindra användningen av ny teknik i onödan.⁶⁸

Den tidigare lagstiftningen på detta område utgjordes av datalagen (1973:289) och PUL tillkom mot bakgrund av att denna lag behövde revideras. PUL tillkom också med anledning av ett EG-direktiv, det s.k. dataskyddsdirektivet.⁶⁹

4.2.2 Skyddsintresse och tillämpningsområde

Syftet med PUL är att ”skydda människor mot att deras personliga integritet kränks genom behandling av personuppgifter” (1 § PUL). I svensk rätt finns ingen klar definition av vad den personliga integriteten innebär, men lagstiftaren har i 2 kap. 3 § st. 2 RF slagit fast att medborgaren ska skyddas mot att dennes personliga integritet kränks genom att uppgifter om honom eller henne registreras med hjälp av automatisk databehandling. Denna bestämmelse hänvisar till att annan lag närmare ska utformar detta skydd. PUL är en av de lagar som åsyftas med denna hänvisning.⁷⁰

Eftersom PUL är en lag som reglerar i vilken utsträckning personuppgifter får användas så innebär denna lag också en inskränkning av yttrandefriheten och informationsfriheten. Denna inskränkning har dock ansetts vara legitim, bl.a. med hänvisning till privatlivets helgd som också är ett grundlagsskyddat intresse.⁷¹

Vissa typer av behandlingar av personuppgifter är dock undantagna från PUL:s tillämpningsområde. Behandling av personuppgifter som en fysisk person utför som ett led i en verksamhet av rent privat natur omfattas inte av lagen. I de fall där PUL strider mot bestämmelserna om tryck- och yttrandefrihet eller mot offentlighetsprincipen ska denna lag inte heller tillämpas. PUL gäller i princip inte för journalistisk, konstnärlig eller litterär verksamhet.⁷² Vidare gäller lagen i princip inte heller för uppgifter om juridiska personer, men uppgifter om en enskild firma omfattas dock eftersom de gör att den fysiska personen bakom firman går att identifiera.⁷³

⁶⁸ Petersson och Reinholdsson (2007), s. 22.

⁶⁹ Petersson och Reinholdsson (2007), s. 23 ff. Den EG-rättsliga bakgrunden till PUL är Europaparlamentets och rådets direktiv 95/46/EG av den 24 oktober 1995 om skydd för enskilda personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter.

⁷⁰ Lindblom och Öman (2007), s. 61.

⁷¹ Se avsnitt 4.1.2 *Yttrandefriheten i RF*.

⁷² Petersson och Reinholdsson (2007), s. 63. Jmfr 6-8 §§ PUL.

⁷³ Petersson och Reinholdsson (2007), s. 48. Jmfr 3 § PUL.

4.2.3 Personuppgifter

Med personuppgift avses i PUL ”all slags information som direkt eller indirekt kan hänföras till en fysisk person som är i livet” (3 § PUL). Med att en person är identifierbar menas att personen (direkt eller indirekt) kan identifieras, vilket framförallt kan ske genom att man hänvisar till ett identifikationsnummer eller till en eller flera faktorer som är specifika för personens fysiska, fysiologiska, psykiska, ekonomiska, kulturella eller sociala identitet. Då det är fråga om sådan slags information som avser en person som är identifierad eller som kan identifieras så ska denna information alltså betraktas en personuppgift i lagens mening. Den som ensam eller tillsammans med andra bestämmer ändamålen och medlen för behandling av personuppgifter kallas enligt lagen för personuppgiftsansvarig.⁷⁴

Även krypterade uppgifter ska betraktas som personuppgifter om någon kan göra dessa uppgifter läsbara och därigenom identifiera olika individer. Det väsentliga är alltså att en person kan identifieras med hjälp av uppgifterna och den personuppgiftsansvarige behöver inte själv ha tillgång till samtliga uppgifter som gör en person identifierbar. För att avgöra frågan om en person är identifierbar eller inte så måste domstolen beakta alla hjälpmedel som rimligen kan komma att användas för att identifiera personen i fråga. Det går att tänka sig fall där det är teoretiskt möjligt att identifiera en person med hjälp av en uppgift trots att det i praktiken inte är rimligt att tänka sig att de hjälpmedel som behövs kommer att användas. Om så är fallet så kan man ifrågasätta om det ens går att betrakta uppgiften ifråga som en personuppgift.⁷⁵

4.2.4 Behandling av personuppgifter

Av 5 § PUL framgår att lagen omfattar automatiserad behandling av personuppgifter samt även viss manuell behandling av sådana uppgifter. Enligt lagen så är det fråga om en automatiserad behandling om det är en behandling som sker på automatisk väg, men det behöver inte vara fråga om digital teknik och behandlingen måste inte ske i form av ett register.⁷⁶ PUL gäller även för manuell behandling av personuppgifter om det är fråga om uppgifter som ingår i eller som är avsedda att ingå i en strukturerad samling av personuppgifter som är tillgängliga för sökning eller sammanställning enligt särskilda kriterier.⁷⁷

Behandling av bild och ljud kan omfattas av lagen om bilderna och ljuden är att betrakta som personuppgifter. För att det ska vara fråga om en automatiserad upptagning så är det tillräckligt att behandlingen är delvis automatiserad. Om någon samlar in uppgifter manuellt för att sedan behandla dem automatiserat så blir PUL tillämplig även på insamlandet. Det

⁷⁴ Petersson och Reinholdsson (2007), s. 47 f. Jmfr 3 § PUL.

⁷⁵ Petersson och Reinholdsson (2007), s. 47 f. Jmfr 3 § PUL.

⁷⁶ Petersson och Reinholdsson (2007), s. 46. Jmfr 3 och 5 §§ PUL.

⁷⁷ Petersson och Reinholdsson (2007), s. 46. Jmfr 5 § PUL.

samma gäller den omvända situationen, d.v.s. då någon på ett manuellt sätt hämtar ut uppgifter ur ett automatiserat register. Det kan dock i vissa fall vara svårt att avgöra om denna lag är tillämplig eller ej.⁷⁸

PUL gäller inte i förhållande till manuell behandling av personuppgifter om det är fråga om en behandling som inte sker i registerform. För att lagen ska gälla vid en manuell behandling krävs att uppgifterna ingår i eller är avsedda att ingå i en strukturerad samling, med vilket menas att uppgifterna måste vara ordnade på något sätt. Med begreppet samling avses också att sammanställningen måste ha en viss beständighet.⁷⁹

4.2.5 Missbruksregleringen i 5 a § PUL

Den 1 januari 2007 trädde 5 a § PUL i kraft. Syftet med denna regel var att underlätta en vardaglig hantering av personuppgifter och den bygger på en s.k. missbruksmodell istället för den modell som PUL annars är uppbyggd efter. Anledningen till att lagstiftaren valde att införa denna regel var att PUL tidigare upplevdes som alltför restriktiv och byråkratisk. Den breda tillgängligheten till datorer gjorde också att reglerna framstod som otidsenliga och lagstiftaren ville därför utforma enklare regler som på ett mer konkret sätt skulle skydda den personliga integriteten. Tanken var också att man ville åstadkomma en lagstiftning som inte i och med den tekniska utvecklingen skulle komma att bli orimlig och svårtillämpbar. Samtidigt skulle den utformas så att integritetsskyddet inte försvagas i takt med denna utveckling. Bestämmelsen tillkom sammanfattningsvis för att underlätta en vardaglig behandling av personuppgifter som inte typiskt sett innebär några större risker för människors personliga integritet.⁸⁰

Det avgörande för vad som ska undantas från PUL:s normala modell och som istället ska bedömas utifrån missbruksregleringen är strukturen hos de uppgifter som behandlas. Problemet är dock att digital information för det mesta är strukturerad på något sätt och på grund av detta så går det inte heller att klart avgränsa vad som ska omfattas av missbruksregeln trots att lagen ändå måste uppfylla kravet på att den ska vara förutsägbar.⁸¹

Huvudregeln för missbruksregleringen i 5 a § PUL är att personuppgifter som ingår i en struktur ska omfattas av de vanliga hanteringsreglerna i PUL och inte missbruksregeln. En viss strukturering är dock ändå tillåten utan att 5 a § PUL för den sakens skull sätts ur spel. För att inte alltför många förfaranden ska undantas från missbruksregleringen, och behandlas enligt de vanliga hanteringsreglerna, så har lagstiftaren uppställt kravet på att den personuppgiftsanknutna struktureringen måste ha uppnått en viss nivå eller kvalitet för att den ska falla utanför missbruksregleringen. Om materialet har strukturerats för att påtagligt underlätta sökning eller sammanställning av just personuppgifter så faller dock detta material utanför

⁷⁸ Petersson och Reinholdsson (2007), s. 63 ff. Jmfr 5 § st 1 PUL.

⁷⁹ Petersson och Reinholdsson (2007), s. 65 f. Jmfr 5 § st 2 PUL.

⁸⁰ Petersson och Reinholdsson (2007), s. 67 f. Jmfr 5 a § PUL.

⁸¹ Petersson och Reinholdsson (2007), s. 68 f. Jmfr 5 a § PUL.

missbruksregleringen. De vanliga hanteringsreglerna blir då istället tillämpliga.⁸²

Innebörden av missbruksregeln är att behandlingar av personuppgifter som innebär en kränkning av den registrerades personliga integritet inte får utföras (5 a § st. 2 PUL). Utgångspunkten för denna bedömning är de grundläggande kraven i 9 och 10 §§ PUL som ska vara uppfyllda för att en behandling av personuppgifter ska vara tillåten. Även om dessa regler inte gäller om ett förfarande ska bedömas utifrån missbruksregeln i 5 a § PUL så kan ett iakttagande av dessa regler ändå medföra den personliga integriteten inte ska anses ha blivit kränkt. Detta gäller även i vissa fall för känsliga personuppgifter. I vissa situationer kan dock undantagen i 14-19 §§ PUL kan vara tillämpliga.⁸³

Vid bedömningen av om missbruk har förekommit så är det viktigt att domstolen inte på ett schablonartat sätt endast ser till vilka uppgifter det är som har behandlats. Bedömningen måste göras utifrån sådana faktorer som i vilket sammanhang uppgifterna har förekommit, i vilket syfte de har behandlats, vilken spridning de har fått eller riskerar att få samt vad behandlingen har kunnat leda till. Om t.ex. syftet är att förlöjliga eller skandalisera någon så innebär behandlingen givetvis en kränkning av den personliga integriteten. Samma sak gäller om den som har behandlat uppgifterna har vetat att de är felaktiga eller uppenbart missvisande. Ett tydligt kringgående av lagen kan också medföra att det bli fråga om en integritetskränkning. För övrigt så skyddar även missbruksregeln mot spridning av personuppgifter i automatiserad form.⁸⁴

Sammanfattningsvis kan som tumregel sägas att om en personuppgiftsansvarig samlar in en stor mängd uppgifter om en person utan att ha ett godtagbart ändamål med detta, så innebär förfarandet typiskt sett en kränkning av den personliga integriteten. PUL kan alltså sägas innebära att den enskilde kan kräva att ingen har en i det närmaste fullständig kunskap om honom eller henne.⁸⁵

4.2.6 De vanliga hanteringsreglerna

Om inte missbruksregeln i 5 a § PUL är tillämplig så gäller istället lagens vanliga hanteringsregler. För det första bör 9 § PUL uppmärksammas då denna bestämmelse behandlar de grundläggande krav som i princip alltid ska vara uppfyllda då personuppgifter behandlas. Vidare bör även 10 § PUL uppmärksammas eftersom denna bestämmelse reglerar när en behandling av en personuppgift är tillåten.⁸⁶ Jag har av utrymmesskäl valt att endast behandla dessa bestämmelser i punktform och jag har utgått ifrån lagtexten.

⁸² Petersson och Reinholdsson (2007), s. 69. Jmfr 5 a § PUL.

⁸³ Petersson och Reinholdsson (2007), s. 73. Jmfr 5 a, 9, 10 och 14-19 §§ PUL.

⁸⁴ Petersson och Reinholdsson (2007), s. 73 f.

⁸⁵ Petersson och Reinholdsson (2007), s. 73.

⁸⁶ Petersson och Reinholdsson (2007), s. 92 ff samt 104 ff.

9 § PUL riktar sig mot den personuppgiftsansvarige och har (med reservation för undantagen i bestämmelsens st. 2-4) den huvudsakliga innebörden att personuppgifter måste behandlas lagligt, korrekt och i enlighet med god sed. De får endast insamlas och behandlas för särskilda och uttryckligt angivna ändamål och personuppgifterna måste även vara adekvata och relevanta i förhållande till ändamålet med att behandla dem. Personuppgifter får inte behandlas i onödan och de ska vara riktiga och om det är nödvändigt ska de även vara aktuella. Det finns vidare ett tidsmässigt krav som går ut på att personuppgifterna inte får bevaras under en längre tid än vad som är nödvändigt med hänsyn till behandlingens ändamål.⁸⁷

10 § PUL stadgar att det som huvudregel krävs samtycke till en behandling av personuppgifter. Det är dock godtagbart att behandla personuppgifter utan samtycke om behandlingen är nödvändig för att:

1. Ett avtal med den registrerade ska kunna fullgöras. Det är även godtagbart att behandla personuppgifterna för att åtgärder som den registrerade har begärt ska kunna vidtas innan ett avtal ingås.
2. Den personuppgiftsansvarige ska kunna fullgöra en rättslig skyldighet.
3. Vitala intressen för den registrerade ska kunna skyddas.
4. En arbetsuppgift av allmänt intresse ska kunna utföras.
5. Den personuppgiftsansvarige eller tredje man ska kunna utföra en uppgift i samband med myndighetsutövning.
6. Ett ändamål hos den personuppgiftsansvarige eller hos tredje man ska kunna tillgodoses om detta intresse väger tyngre än den registrerades intresse av skydd mot kränkning av den personliga integriteten.

4.2.7 Särskilda kategorier av personuppgifter

PUL innehåller särskilda regler för känsliga personuppgifter (13-20 §§ PUL). Enligt 13 § PUL så är känsliga personuppgifter sådana personuppgifter som avslöjar ras, etniskt ursprung, politiska åsikter, religiös eller filosofisk övertygelse eller medlemskap i fackförening. Även personuppgifter som rör hälsa eller sexualliv räknas som känsliga.⁸⁸

Som huvudregel är det förbjudet att behandla känsliga personuppgifter, men det finns undantag från detta förbud. Framförallt handlar undantagen om situationer då den registrerade har samtyckt till att de känsliga uppgifterna behandlas eller situationer där denne själv har offentliggjort uppgifterna. Lagstiftaren gör också vissa undantag för behandling av personuppgifter inom arbetsrätten, för att skydda vitala intressen samt för behandling i samband med rättsliga anspråk. Vidare rör även undantagsbestämmelserna behandling av känsliga uppgifter inom ideella organisationer och inom hälso- och sjukvården. Viss behandling av känsliga personuppgifter för

⁸⁷ Se 9 § st. 1 PUL.

⁸⁸ Se 13 § st. 1 PUL.

ändamål som rör forskning och statistik undantas också från det generella förbudet.⁸⁹

En annan kategori med särreglering i PUL är personuppgifter om lagöverträdelser som innefattar brott, domar i brottmål, straffprocessuella tvångsmedel eller administrativa frihetsberövanden. Huvudregeln för dessa uppgifter är att de endast får behandlas av en myndighet (21 § PUL).⁹⁰

Personnummer har en särställning i PUL och vid en behandling av sådana uppställs ett krav på särskild restriktivitet. För att uppgifter om personnummer ska få behandlas utan samtycke krävs enligt PUL att det är klart motiverat med hänsyn till ändamålet med behandlingen, vikten av en säker identifiering eller av något annat beaktansvärt skäl (22 § PUL).⁹¹

Särskilt reglerna om känsliga personuppgifter och personuppgifter om lagöverträdelser kan bli aktuella då ett förtal har blivit begånget på Internet. Känsliga personuppgifter är ofta sådana uppgifter som kan utsätta en person för andras missaktning och personuppgifter om lagöverträdelser kan användas för att utpeka en person som brottslig i sitt levnadssätt. Att lämna uppgifter som utsätter någon för andras missaktning och att utpeka någon som brottslig i sitt levnadssätt kan utgöra förtal enligt BrB, men sådana handlingar kan alltså även komma att bedömas enligt PUL.⁹²

4.2.8 Överföring av uppgifter till andra länder

PUL gäller enligt huvudregeln för personuppgiftsansvariga som befinner sig i Sverige, men även personuppgiftsansvariga från ett tredje land (d.v.s. ett land utanför EU och EES) som använder utrustning som finns i Sverige ska följa reglerna i PUL. Lagen gäller dock inte om den utrustning som finns i Sverige endast används för att överföra personuppgifter från ett land utanför EU och EES till ett annat tredje land.⁹³ För att det inte ska bli möjligt att kringgå lagens regler så har lagstiftaren uppställt ett överföringsförbud av personuppgifter till andra länder som inte har en adekvat skyddsnivå. Överföringsförbudet gäller dock inte gentemot länder som är medlemmar i EU eller EES.⁹⁴

Vid bedömningen av om ett tredje land har en adekvat skyddsnivå så ska utgångspunkten vara de förhållanden som har samband med själva överföringen av personuppgifterna. Domstolen ska särskilt beakta uppgifternas art, den avsedda behandlingens ändamål, varaktigheten hos behandlingen, vilket ursprungsland uppgifterna är knutna till, vilket land som kommer att vara det slutliga bestämmelselandet samt rättsreglerna i det

⁸⁹ Petersson och Reinholdsson (2007), s. 119 ff. Jmfr 13-20 §§ PUL.

⁹⁰ Petersson och Reinholdsson (2007), s. 132 f. Jmfr 21 § PUL.

⁹¹ Petersson och Reinholdsson (2007), s. 133 f. Jmfr 22 § PUL.

⁹² Jmfr avsnitt 3.2.1 *Nedsättande uppgift*. Att reglerna i PUL kan aktualiseras vid ett förtal visar också de rättsfall som tas upp i avsnitt 7.7 *Förtal och PUL*.

⁹³ Petersson och Reinholdsson (2007), s. 56 f. Jmfr 4 § PUL.

⁹⁴ Petersson och Reinholdsson (2007), s. 135 f. Jmfr 33 § PUL.

tredje landet (inkluderat de regler som gäller för yrkesverksamhet och säkerhet).⁹⁵

Det finns en rad undantag till överföringsförbudet i PUL. För det första gäller inte överföringsförbudet om det är fråga om en sådan vardaglig behandling av personuppgifter som omfattas av 5 a § PUL.⁹⁶ Om det inte är fråga om en sådan vardaglig behandling, så kan ett samtycke från den registrerade medföra att det blir tillåtet att överföra personuppgifterna till ett tredje land, men även om ett samtycke inte har lämnats så kan överföringen ändå vara godtagbar om den är nödvändig för ett visst ändamål. De ändamål som kan medföra att en överföring blir tillåten liknar i hög grad de som uppställs i 10 § PUL och det handlar även här om avtalsituationer, rättsliga anspråk och skydd för vitala intressen för den registrerade.⁹⁷ Det är vidare också tillåtet att överföra personuppgifter till länder som är anslutna till den s.k. dataskyddskonventionen⁹⁸. Regeringen och Datatillsynsmyndigheten kan också i andra fall meddela undantag från överföringsförbudet.⁹⁹

4.2.9 PUL och Internet

Då man hanterar personuppgifter på Internet så aktualiseras ofta PUL:s regler, oavsett om det är fråga om ett användande av e-post, en hemsida eller en elektronisk anslagstavla. Anledningen till detta är att då någon lägger ut information på Internet så blir denna också åtkomlig för alla som är anslutna till Internet vilket också gör att överföringsförbudet i PUL kan komma att aktualiseras. Det är dock viktigt att lägga märke till att om det är fråga om en vardaglig behandling av personuppgifter så blir överföringsförbudet inte aktuellt.¹⁰⁰

PUL:s förhållande till Internet är problematiskt. Om någon lägger upp en personuppgift på Internet så blir den tillgänglig i hela världen och alltså även i sådana länder som helt saknar skyddsregler för den enskildes personliga integritet. Då en personuppgift har lagts upp på Internet så får man alltså betrakta det som om ett överförande till ett land som helt saknar skyddsregler har skett, vilket gör att möjligheterna till att offentliggöra personuppgifter på Internet måste sägas vara ganska begränsade. Ett offentliggörande av uppgifter som kan sägas vara så harmlösa att de i princip inte kan skada den personliga integriteten bör som princip vara tillåtet. Problemet är dock att det är svårt att avgöra om en sådan uppgift tillsammans med andra uppgifter kan innebära en risk för integritetskränkningar eftersom det också ofta är relativt enkelt att hitta annan information om en person på Internet.¹⁰¹

⁹⁵ Petersson och Reinholdsson (2007), s. 136. Jmfr 33 § PUL.

⁹⁶ Se avsnitt 4.2.5 *Missbruksregleringen i 5 a § PUL*.

⁹⁷ Se avsnitt 4.2.6 *De vanliga hanteringsreglerna*.

⁹⁸ Dataskyddskonventionens fullständiga titel är ”Europarådets konvention om skydd för enskilda vid automatisk databehandling av personuppgifter”.

⁹⁹ Petersson och Reinholdsson (2007), s. 138 ff. Jmfr 34-35 §§ PUL.

¹⁰⁰ Petersson och Reinholdsson (2007), s. 145. Se även avsnitten 4.2.5

Missbruksregleringen i 5 a § PUL och 4.2.8 *Överföring av uppgifter till andra länder*.

¹⁰¹ Petersson och Reinholdsson (2007), s. 147 f.

I NJA 2005 s. 361 kom högsta domstolen fram till att ingen överföring av uppgifter till tredje land ska anses ha skett då en person som befinner sig i en medlemsstat lägger upp uppgifter på en servertjänst om den som tillhandahåller denna tjänst är etablerad i samma land eller i ett annat medlemsland. Att inte överföringsförbudet i PUL aktualiseras i en sådan situation medför enligt mig att möjligheterna att lägga upp personuppgifter på Internet blir större.¹⁰²

4.2.10 Påföljderna vid brott mot PUL

Vid brott mot reglerna i PUL kan en rad påföljder aktualiseras. För det första kan tillsynsmyndigheterna ingripa med förelägganden om vite (44-46 §§ PUL). För det andra kan tillsynsmyndigheten begära att en personuppgift utplånas (47 § PUL). För det tredje innehåller lagen en bestämmelse om skadestånd (48 § PUL) och till sist även en straffbestämmelse (49 § PUL).¹⁰³

För straffbarhet enligt 49 § PUL krävs uppsåt eller grov oaktsamhet. Enligt bestämmelsens andra stycke undantas ringa fall från det straffbara området. Mindre klandervärda felbedömningar som sker av oaktsamhet och som inte innebär att en särskilt allvarlig överträdelse av PUL har begåtts medför alltså inte straffansvar. Även sådana fall där överträdelsen är mindre klandervärd, men där oaktsamheten ändå har gjort att integritetskränkningen inte kan anses vara försumbar, ligger utanför det straffbara området. De gärningar som är straffbara är:¹⁰⁴

- a) Att lämna osanna uppgifter i vissa fall.
- b) Att behandla känsliga personuppgifter och uppgifter om lagöverträdelser m.m.
- c) Att föra över personuppgifter till ett tredje land.
- d) Att låta bli att anmäla en behandling som omfattas av anmälningsskyldighet eller att låta bli att anmäla enligt de föreskrifter som har meddelats.
- e) Att behandla personuppgifter i strid med 5 a § st. 2 PUL om det är fråga om det är fråga om känsliga personuppgifter eller uppgifter om lagöverträdelser m.m.
- f) Att behandla personuppgifter i strid med 5 a § st. 2 PUL om det innebär en överföring av personuppgifter till ett tredje land utan adekvat skyddsnivå.

Straffskalan för brott av normalgraden är böter eller fängelse i högst sex månader och grovt brott kan ge fängelse i högst två år. Vid bedömningen av om det är fråga om ett grovt brott kan domstolen beakta sådant som att de behandlade uppgifterna är av särskild betydelse för den registrerade och att gärningsmannen har insett detta. Även sådant som att gärningsmannen har

¹⁰² Se avsnitt 7.7 *Förtal och PUL*.

¹⁰³ Lindblom och Öman (2007), s. 454.

¹⁰⁴ Lindblom och Öman (2007), s. 455 ff. Jmfr 49 § PUL.

lämnat osanna uppgifter för att undgå straff eller för att uppnå någon annan fördel eller att utnyttjandet av uppgifterna på annat sätt har varit hänsynslöst kan medföra att brottet bedöms som grovt.¹⁰⁵

De straffbara gärningar som främst kan blir aktuella i ett förtalsfall är de som räknas upp under punkterna b, c, e och f (49 § PUL). Det har att göra med att behandling av känsliga personuppgifter och uppgifter om lagöverträdelse ligger nära förtalsbrottet. Ett förtal på Internet kan också medföra att personuppgifter överförs till ett tredje land.¹⁰⁶

4.3 Elektroniska anslagstavlor

Information kan förmedlas via Internet med hjälp av en rad olika tjänster och de flesta av dessa tjänster är inte föremål för några specialregleringar. Sådana tjänster som faller in under benämningen ”elektronisk anslagstavla” eller engelskans ”bulletin board system” regleras dock genom en särskild lag, nämligen Lag (1998:112) om ansvar för elektroniska anslagstavlor (nedan kallad BBS-lagen). Eftersom vissa bestämmelser i denna lag kan bli tillämpliga i samband med förtal på Internet så anser jag att en kortare redogörelse för denna lag kan vara av intresse.

4.3.1 Bakgrunden till BBS-lagen

I förarbetena till BBS-lagen påpekade regeringen att IT-utvecklingen spelade en stor roll för samhällsutvecklingen och att elektroniska anslagstavlor i allmänhet användes på ett legitimt sätt. Problemet var dock att dessa anslagstavlor också användes på ett brottsligt sätt, även om det var oklart i vilken utsträckning så skedde. Det fanns redan vid tiden för lagens tillkomst exempel på att elektroniska anslagstavlor användes för att sprida meddelanden som till sitt innehåll typiskt sett var att bedöma som straffbara.¹⁰⁷

Även om brottsliga förfaranden som sker med hjälp av elektroniska anslagstavlor kunde lagföras med hänvisning till den befintliga straffrättsliga regleringen så ansåg regeringen ändå att det var befogat att införa en specialreglering. Anledningen till detta var att de straffrättsliga reglerna inte alltid kunde sägas vara tillräckliga och att det ofta var svårt att spåra en avsändare av ett meddelande.¹⁰⁸

4.3.2 Tillämpningsområde

BBS-lagen gäller för elektroniska anslagstavlor, med vilket avses en ”tjänst för elektronisk förmedling av meddelanden”. Med ett meddelande avses

¹⁰⁵ Lindblom och Öman (2007), s. 457 ff.

¹⁰⁶ Se mitt resonemang i avsnitt 4.2.7 *Särskilda kategorier av personuppgifter* samt se avsnitt 4.2.9 *PUL och Internet*.

¹⁰⁷ Prop. 1997/98:15, s. 8.

¹⁰⁸ Ibid.

”text, bild, ljud eller information i övrigt”.¹⁰⁹ Regleringen är generell och ska tillämpas på tjänster som innebär ett förmedlande av elektroniska meddelanden. Avgörande för lagens tillämplighet blir alltså om det är fråga om en kommunikation som innefattar att användare av en tjänst kan sända och ta del av andras meddelanden. Vanliga hemsidor omfattas dock inte av lagen eftersom de endast innebär ett tillhandahållande av information.¹¹⁰

Vissa situationer har av olika anledningar lämnats utanför denna lags tillämpningsområde (2 § BBS-lagen). För det första gäller inte lagen för sådana förfaranden som endast innebär ett tillhandahållande av nät eller andra förbindelser för överföring av meddelanden. Inte heller tillhandahållanden av andra anordningar som behövs för att ta i anspråk ett nät eller en annan förbindelse omfattas av lagen (p. 1). För det andra gäller inte heller BBS-lagen vid förmedling av meddelanden inom en myndighet eller mellan olika myndigheter. Även förfaranden som innebär förmedling av meddelanden inom ett företag eller inom en koncern är undantagna (p. 2). För det tredje så gäller lagen inte heller för sådana tjänster som skyddas av TF och YGL (p. 3). För det fjärde undantas även e-post från lagens tillämpningsområde (p. 4).¹¹¹

Sammanfattningsvis så är det alltså tjänster som innebär ett förmedlande av meddelanden som träffas av denna lag, oavsett vad man väljer att kalla tjänsten ifråga. Som exempel på tjänster som omfattas av lagen kan nämnas nyhetsgrupper, arkiv som användare kan ladda upp filer till om andra användare får direkt tillgång till dessa filer samt även chattar. Även s.k. webbhotelltjänster som möjliggör för användare att lägga upp eget material på Internet kan omfattas av BBS-lagen.¹¹²

4.3.3 Tillhandahållarens skyldigheter

BBS-lagen medför att den som tillhandahåller en elektronisk anslagstavla har vissa skyldigheter. För det första så har denna person en skyldighet att lämna viss information till användaren (3 §). För det andra så ska denna person hålla en viss uppsikt över tjänsten (4 §). För det tredje så har denne person en skyldighet att i vissa fall ta bort meddelanden från anslagstavlan (5 §).¹¹³

Den information som den som tillhandahåller en elektronisk anslagstavla är skyldig att lämna till var och en som ansluter sig till tjänsten är dels informationen om sin egen identitet och dels information om i vilken utsträckning inkomna meddelanden blir tillgängliga för andra användare. Kravet på den uppsikt som den som tillhandahåller en elektronisk anslagstavla ska hålla över denna är utformat så att tillhandahållaren ska ha en sådan uppsikt som skäligen kan krävas med hänsyn till omfattningen och

¹⁰⁹ Se 1 § BBS-lagen.

¹¹⁰ Prop. 1997/98:15, s. 9.

¹¹¹ Lindberg och Westman (2001), s. 141.

¹¹² Ibid.

¹¹³ Lindberg och Westman (2001), s. 140.

inriktningen på tjänsten. Omfattningen av denna skyldighet får avgöras från fall till fall, men sådant som ska beaktas vid bedömningen är t.ex. hur många meddelanden som kommer in, om tjänsten erbjuds yrkesmässigt, om brottsliga meddelanden har lämnats tidigare, hur många besökare som tjänsten har samt kostnaden för kontrollen. Det finns inget krav på att varje meddelande ska förhandsgranskas, men någon form av återkommande kontroll ska ske. Om mängden meddelanden som inkommer till anslagstavlan är stor så kan upprättandet av en ”klagomur”, till vilken användarna själva kan anmäla tvivelaktiga meddelanden, vara tillräckligt för att uppfylla uppsiktsplikten.¹¹⁴

Skyldigheten att ta bort vissa meddelanden är begränsad till två situationer. Den första situationen rör fallet då meddelandet uppenbart är brottsligt enligt bestämmelserna i BrB om uppvigling (16 kap. 5 § BrB), hets mot folkgrupp (16 kap. 8 § BrB), barnpornografibrott (16 kap. 10 a § BrB) eller olaga våldsskildring (16 kap. 10 b § BrB). Detta är också en uttömmande uppräkningslista av de bestämmelser i BrB som kan medföra en skyldighet att ta bort meddelanden. Den andra situationen rör fallet då det är uppenbart att användaren har gjort intrång i upphovsrätt eller någon annan närstående rättighet. En av anledningarna till att lagstiftaren i båda dessa situationer har valt att begränsa skyldigheten att ta bort meddelanden till uppenbara fall är att det inte alltid är lätt för en lekman att bedöma om ett meddelande är brottsligt eller ej. En annan anledning är att yttrandefriheten inte ska begränsas i alltför hög utsträckning eftersom den som tillhandahåller tjänsten annars skulle kunna känna sig tvungen att ta bort meddelanden i tveksammare fall.¹¹⁵

4.3.4 Ansvar enligt BBS-lagen

BBS-lagen gäller gentemot den som tillhandahåller en elektronisk anslagstavla. Enligt förarbetena avses med detta den som ”kan bestämma över tjänstens användning, inklusive de tekniska och administrativa rutinerna”. Då domstolen ska avgöra vem som är ansvarig så får den alltså se till vem eller vilka som har det bestämmande inflytandet eller kontrollen över tjänsten.¹¹⁶

Den som uppsåtligt eller av grov oaktsamhet bryter mot skyldigheten att ta bort vissa meddelanden riskerar att drabbas av böter eller fängelse i högst sex månader. Om brottet är att betrakta som grovt så kan den som har tillhandahållit den elektroniska anslagstavlan dömas till fängelse i två år. Ringa fall har undantagits från det straffbara området och regeln om ansvar enligt BBS-lagen är subsidiär till bestämmelserna i BrB och Lag (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk. Ansvarsregeln aktualiseras givetvis om den som tillhandahåller tjänsten har fått kännedom om ett meddelande men ändå har låtit bli att ta bort det. Anledningen till att även grov oaktsamhet kan leda till straff är att lagstiftaren har velat komma

¹¹⁴ Lindberg och Westman (2001), s. 142.

¹¹⁵ Lindberg och Westman (2001), s. 143 f. Jmfr. 5 § BBS-lagen.

¹¹⁶ Lindberg och Westman (2001), s. 142.

åt fallet då den som tillhandahåller tjänsten medvetet håller sig okunnig om de meddelanden som finns i tjänsten.¹¹⁷

Den som uppsåtligt eller av oaktsamhet bryter mot informationsplikten riskerar att dömas till böter. Skyldigheten att hålla uppsikt över tjänsten är däremot inte straffsanktionerad men den kan få betydelse vid bedömningen av om tillhandahållaren har fullgjort sin plikt att ta bort vissa meddelanden.¹¹⁸

4.3.5 BBS-lagen i förhållande till förtal

Av det ovan anförda framgår att skyldigheten att ta bort vissa meddelanden inte omfattar situationen då någon har förtalat någon annan på en elektronisk anslagstavla och att straffansvar för tillhandahållaren av tjänsten med anledning av detta inte kan bli aktuellt.¹¹⁹ Däremot så kan den som tillhandahåller en elektronisk anslagstavla drabbas av böter om han inte informerar den som använder sig av tjänsten om i vilken utsträckning inkomna meddelanden kan komma att bli tillgängliga för andra användare. Även om denna bestämmelse riktar sig till den som tillhandahåller tjänsten och inte till personen som lämnar ett meddelande med hjälp av denna tjänst, så kan denna bestämmelse enligt mig ändå få betydelse för den senares medvetenhet om den spridning som meddelandet kan tänkas få. BBS-lagen skulle alltså kunna bli av indirekt betydelse vid t.ex. en bedömning av den tilltalades uppsåt till ett brott i BrB. Vidare skulle också skyldigheten att hålla uppsikt över tjänsten i kombination med den straffsanktionerade skyldigheten att ta bort vissa meddelanden kunna tänkas leda till att även en del förtalsliknande meddelanden rensas ut från elektroniska anslagstavlur. I vilken utsträckning så sker är dock svårt att avgöra.

Problemet med BBS-lagen är att denna lag på många sätt framstår som svårtillämpad. En anledning till detta är att BBS-lagen inte var anpassad för den snabba tekniska utveckling som samhället på senare tid har genomgått. En annan anledning är att det i princip saknas vägledande avgöranden som domstolarna annars hade kunnat använda sig av.¹²⁰

¹¹⁷ Lindberg och Westman (2001), s. 144. Jmfr 7 § BBS-lagen.

¹¹⁸ Lindberg och Westman (2001), s. 142 f. Jmfr 6 § BBS-lagen.

¹¹⁹ Om förfarandet innebär att man bryter mot någon annan av de bestämmelser i BrB som räknas upp i 5 § BBS-lagen så kan det dock givetvis bli fråga om straffansvar.

¹²⁰ Lindberg och Westman (2001), s. 140.

5 Andra relevanta brott i BrB

Utöver de bestämmelser som finns i lagar utanför BrB så finns det även straffbestämmelser i BrB som kan bli aktuella då ett förtal har begåtts med hjälp av Internet. För det första så bör bestämmelsen om dataintrång (4 kap. 9 c § BrB) uppmärksammas eftersom denna kan tillämpas på olika förfaranden som sker på Internet. För det andra så innefattar de rättsfall som jag avser att analysera nedan ofta gärningar som ligger nära de som beskrivs i de båda brottsbestämmelserna ofredande (4 kap. 7 § BrB) och sexuellt ofredande (6 kap. 10 § BrB).¹²¹

Då det är fråga om bestämmelser som återfinns i olika kapitel i BrB så anser jag att det är värt att uppmärksamma att de har olika skyddsintressen. Dataintrång och ofredande är brott som återfinns i 4 kap. BrB som tar upp sådana brott som riktar sig mot annans frihet i särskilda hänseenden och som kränker andra rent personliga intressen som inte är av ett ekonomiskt slag (vilka kan sammanfattas under beteckningen frid).¹²² Sexuellt ofredande återfinns däremot i 6 kap. BrB som är utformat mot bakgrund av att lagstiftaren vill öka skyddet mot sexuella kränkningar och förstärka den sexuella integriteten och självbestämmanderätten.¹²³

5.1 Dataintrång

Den som i annat fall än som sägs i 8 och 9 §§ olovligen bereder sig tillgång till en uppgift som är avsedd för automatiserad behandling eller olovligen ändrar, utplånar, blockerar eller i register för in en sådan uppgift döms för dataintrång till böter eller fängelse i högst två år. Det samma gäller den som olovligen genom någon annan liknande åtgärd allvarligt stör eller hindrar användningen av en sådan uppgift.

(4 kap. 9 c § BrB)

Brottet dataintrång infördes i BrB i samband med att den s.k. datalagen (1973:287) upphävdes och ersattes av PUL. Datalagens bestämmelse flyttades över till BrB, vilket berodde på att lagstiftaren ville avvakta en mer genomgripande översyn av straffbestämmelserna om dator- och datorrelaterade gärningar.¹²⁴

Bakgrunden till bestämmelsen är att lagstiftaren har ansett att moderna informationssystem är mycket sårbara för olovliga intrång och störningar. Systemen är vidare också känsliga för falska och felaktiga uppgifter som kan införas i dem. Det konstaterades också vid tiden för bestämmelsens

¹²¹ I RH 2004:40 dömdes den tilltalade för dataintrång och sexuellt ofredande av målsäganden då han hade berett sig tillgång till hennes profil på Lunarstorm och ändrat denna på ett sexuellt kränkande sätt. Se avsnitt 7.8 *Sexuellt ofredande och yttrandefrihet*.

¹²² Holmqvist, Lena m.fl.: *Brottsbalken. En kommentar. Del I (1-12 kap.)*, s. 4:2.

¹²³ Holmqvist, Lena m.fl.: *Brottsbalken. En kommentar. Del I (1-12 kap.)*, s. 6:1.

¹²⁴ Holmqvist, Lena m.fl.: *Brottsbalken. En kommentar. Del I (1-12 kap.)*, s. 4:47.

tillkomst att det verkade som om dessa angrepp hade blivit vanligare samt att mycket tydde på att den organiserade brottsligheten använde angrepp på informationssystem för olagliga syften. Oron för terroristattacker mot informationssystem som ingår i samhällets centrala infrastruktur var också en anledning till att denna bestämmelse ansågs vara nödvändig.¹²⁵

Enligt bestämmelsens första mening så är den straffbara gärningen att olovligen bereda sig tillgång till en uppgift som är avsedd för automatiserad behandling eller att olovligen ändra, utplåna, blockera eller att i register införa en sådan uppgift. Med ”uppgift som är avsedd för automatiserad behandling” avses alla uppgifter som uttrycks i en för dator anpassad och läsbar form. Även datorprogram omfattas och det spelar inte heller någon roll var uppgifterna återfinns eller förvaras i datorsystemet (d.v.s. bestämmelsen är tillämplig även om uppgiften finns i något av datorns temporära minnen). Vidare faller också uppgifter som är under befordran in under straffbestämmelsen.¹²⁶

Syftet med intrånget är utan betydelse eftersom det är själva intrånget i sig som är straffbart. Det krävs inte heller att något säkerhetssystem kringgås. Effekten av intrånget kan spela roll för brottsrubriceringen. Om skadorna visar sig bli omfattande eller av en mer fysisk karaktär så kan bestämmelsen om skadegörelse (12 kap. 1 § BrB) bli aktuell. Om det däremot är fråga om t.ex. en ändring av ett program så talar mycket istället för att bestämmelsen om dataintrång ska tillämpas.¹²⁷

Beträffande det olovliga införandet av en uppgift i ett register så kan det vara värt att uppmärksamma att lagstiftaren med ett register syftar på uppgifter som är strukturerade på ett visst sätt. Det olovliga blockerandet av en uppgift som är avsedd för automatiserad behandling riktar sig mot hindrande eller spärrande åtgärder av olika slag. Beträffande bestämmelsens sista mening om att olovligen störa eller hindra en uppgift genom någon annan liknande åtgärd så bör man lägga märke till att störningen som uppstår måste vara av allvarligt slag och den får alltså inte endast vara av en tillfällig natur. För att avgöra om det har varit fråga om en störning av allvarligt slag så måste en helhetsbedömning i det enskilda fallet göras. Genom att betona att det ska vara fråga om en liknande åtgärd så syftar lagstiftaren på att det ska vara fråga om åtgärder som till sin art ska kunna sägas vara jämförbara med att ändra, utplåna, blockera eller att i register införa sådana uppgifter som omfattas av bestämmelsen.¹²⁸

För att straffansvar ska kunna bli aktuellt så krävs det att gärningen har begåtts uppsåtligen och olovligen. Likgiltighetsuppsåt är tillräckligt för att gärningsmannen ska kunna fällas till ansvar. För de fall där det är flera inblandade så krävs uppsåt till den samlade effekten av gärningarna för att ansvar ska komma i fråga. Slutligen så bör man uppmärksamma att denna

¹²⁵ Holmqvist, Lena m.fl.: *Brottsbalken. En kommentar. Del I (1-12 kap.)*, s. 4:49.

¹²⁶ Holmqvist, Lena m.fl.: *Brottsbalken. En kommentar. Del I (1-12 kap.)*, s. 4:50.

¹²⁷ Holmqvist, Lena m.fl.: *Brottsbalken. En kommentar. Del I (1-12 kap.)*, s. 4:50a f.

¹²⁸ Holmqvist, Lena m.fl.: *Brottsbalken. En kommentar. Del I (1-12 kap.)*, s. 4:50b f.

bestämmelse är subsidiär till bestämmelserna om brytande av post- eller telehemlighet (4 kap. 8 § BrB) och intrång i förvar (4 kap. 9 § BrB).¹²⁹

5.2 Ofredande

Den som handgripligen antastar eller medelst skottlossning, stenkastning, oljud eller annat hänsynslöst beteende eljest ofredar annan, döms för ofredande till böter eller fängelse i högst ett år.

(4 kap. 7 § BrB)

I första hand består den brottsliga gärningen av ett handgripligt antastande eller ett ofredande genom hänsynslöst beteende som sker genom t.ex. skottlossning, stenkastning och oljud. Det är en bestämmelse som fångar in beteenden av olika slag och som exempel på sådant som kan räknas som handgripliga antastanden kan nämnas att sätta krokben för någon, att knuffa någon och att rycka och slita i någons kläder. I detta avseende så är dock bestämmelsen om ofredande subsidiär till bestämmelsen om misshandel (3 kap. 5 § BrB) som ska användas istället om den är tillämplig. Vidare kan även sådant som bettleri, kastande av smällare och att spela hänsynslöst hög musik så att närboende störs på ett medvetet sätt räknas som ofredande.¹³⁰

Bestämmelsen om ofredande omfattar också många andra gärningar som är mindre typiska, men som har den gemensamma nämnaren att de kan sägas innebära ett personligt ofredande om detta också innefattar en kännbar fridskränkning. Som exempel på mer otypiska ofredanden kan nämnas sådant som upprepade nattliga telefonpåringningar, trakasserier av annat slag, att lämna någon en falsk uppgift om en närståendes död, att anordna nattliga spökerier samt att ihärdigt och ovälkommet uppvakta någon.¹³¹

Bestämmelsen om ofredande är subsidiär till bestämmelsen om sexuellt ofredande (6 kap. 10 § BrB) och bestämmelsen om misshandel (3 kap. 5 § BrB). Däremot finns det inget som hindrar att gärningsmannen döms till ofredande jämte skadegörelsebrott i enlighet med 12 kap. BrB. Vidare spelar inte den plats som den som ofredas befinner sig på någon roll vid bedömningen; såväl allmän som enskild plats omfattas av bestämmelsen.¹³²

För att en person ska kunna dömas till ofredande så krävs det att denne har haft uppsåt. Om personen av vårdslöshet stör annans frid så är det inte en straffbar handling i enlighet med denna bestämmelse. Beträffande ofredande genom oljud eller annat hänsynslöst beteende så krävs det dock inte att gärningsmannen har haft uppsåt att störa vissa specifika personer, utan det räcker med att handlingen i fråga typiskt sett skulle kunna störa andra.¹³³

¹²⁹ Holmqvist, Lena m.fl.: *Brottsbalken. En kommentar. Del I (1-12 kap.)*, s. 4:50c f.

¹³⁰ Holmqvist, Lena m.fl.: *Brottsbalken. En kommentar. Del I (1-12 kap.)*, s. 4:31.

¹³¹ Holmqvist, Lena m.fl.: *Brottsbalken. En kommentar. Del I (1-12 kap.)*, s. 4:31 f.

¹³² Holmqvist, Lena m.fl.: *Brottsbalken. En kommentar. Del I (1-12 kap.)*, s. 4:30 ff.

¹³³ Holmqvist, Lena m.fl.: *Brottsbalken. En kommentar. Del I (1-12 kap.)*, s. 4:33.

5.3 Sexuellt ofredande

Den som, i annat fall än som avses förut i detta kapitel, sexuellt berör ett barn under femton år eller förmår barnet att företa eller medverka i någon handling med sexuell innebörd, döms för sexuellt ofredande till böter eller fängelse i högst två år.

Det samma gäller den som blottar sig för någon annan på ett sätt som är ägnat att väcka obehag eller annars genom ord eller handlande ofredar en person på ett sätt som är ägnat att kränka personens sexuella integritet.

(6 kap. 10 § BrB)

Det första stycket inriktar sig på fallet då någon berör ett barn som inte har fyllt femton år sexuellt och fallet då någon förmår barnet att företa eller medverka i en handling som har sexuell innebörd. För sådana handlingar som kan klassas som sexuella handlingar så kommer dock andra bestämmelser i 6 kap. BrB att aktualiseras eftersom bestämmelsen om sexuellt ofredande är subsidiär till dessa.¹³⁴

En beröring (enligt det första stycket) räknas som sexuell om den har en sexuell inriktning i den meningen att den är ägnad att söka reta eller tillfredsställa gärningsmannens sexualdrift. Beröringen ska ha en klar och för en vuxen person otvetydig sexuell prägel. Barnets inställning saknar betydelse vid bedömningen.¹³⁵

Beträffande det sätt på vilket gärningsmannen förmår barnet att företa eller medverka i handlingen så behöver uttrycket ”förmå” inte innefatta vare sig tvång eller annan otillbörlig påverkan, men ett agerande i någon form från gärningsmannens sida krävs ändå. Eftersom lagstiftaren har innefattat även fallet då barnet medverkar i handlingen så omfattar bestämmelsen även fall då barnet inte själv utför handlingen.¹³⁶

Det andra stycket i bestämmelsen omfattar både barn och vuxna och inriktar sig på de handlingar som innefattar blottande för en annan person på ett sätt som är ägnat att väcka obehag. Även fallet då någon genom ord eller handlande ofredar en annan person på ett sätt som är ägnat att kränka den andres sexuella integritet omfattas av detta stycke. I första hand tar det andra stycket sikte på exhibitiva åtgärder och för att täckas in av bestämmelsen ska dessa åtgärder typiskt sett vara ägnade att ge upphov till obehag. Någon förargelse i det enskilda fallet behöver dock inte ha uppstått och det spelar ingen roll om handlingen har utförts i enrum eller offentligt.¹³⁷

Den andra gruppen av fall som täcks in av bestämmelsens andra stycke är fall där någon genom ord eller handlande ofredar någon. I dessa fall ska

¹³⁴ Holmqvist, Lena m.fl.: *Brottsbalken. En kommentar. Del I (1-12 kap.)*, s. 6:44.

¹³⁵ Holmqvist, Lena m.fl.: *Brottsbalken. En kommentar. Del I (1-12 kap.)*, s. 6:45.

¹³⁶ *Ibid.*

¹³⁷ *Ibid.*

handlingen typiskt sett vara ägnad att kränka den andres sexuella integritet, men någon sådan kränkning behöver dock inte ha uppkommit i det enskilda fallet och offrets inställning till vad som ska anses vara kränkande saknar också betydelse. Av detta följer att personen kan känna sig kränkt utan att förutsättningarna i bestämmelsen för den sakens skull behöver vara uppfyllda. Vid bedömningen av om en handling typiskt sett är ägnad att kränka någons sexuella integritet blir tids och miljöförhållanden av betydelse, men också mot vem handlingen har företagits. Även för det andra styckets del så krävs det att handlingen syftar till att reta eller tillfredsställa gärningsmannens sexualdrift, vilket gör att inte alla angrepp med sexuell inriktning med nödvändighet blir att betrakta som sexuella ofredanden.¹³⁸

Gränsdragningen mot andra bestämmelser i BrB kan i många fall bli hårfin. Om en man klappar en förbipasserande kvinna på gatan så ska bestämmelsen om ofredande istället användas (4 kap. 6 § BrB). Uttalanden och gester kan ofta bedömas som förolämpningsbrott (5 kap. 3 § BrB). I NJA 1996 s. 418 ansåg domstolen att det inte hade varit fråga om ett sexuellt ofredande då en man företog sexuella handlingar mot en sovande kvinna. Däremot bedömdes handlingen att beröra en 15-årig flickas bröst och försöka dra ned hennes gylf som ett sexuellt ofredande i RH 1981:82. Att ringa kvinnor och med felaktiga upplysningar avlocka dem svar på frågor om deras sexualliv bedömdes i RH 1997:91 som sexuellt ofredande.¹³⁹

Enligt förarbetena så krävs det att yttranden har en tydlig sexuell inriktning för att de ska kunna omfattas av denna bestämmelse och detta gör att tydliga sexuella kontakter via telefon eller e-post omfattas. Användandet av könsord och andra yttranden med sexuella påståenden faller däremot inte in under bestämmelsen om syftet är att uttala en svordom eller att kränka den andre i största allmänhet.¹⁴⁰

För att straffansvar ska kunna bli aktuellt så krävs det uppsåt med avseende på de objektiva brottsrekvisiten. Gärningsmannen behöver dock inte ha haft uppsåt att kränka den andres sexuella integritet, utan det räcker med att han eller hon har uppsåt i förhållande till de omständigheter som medförde att så blev fallet. Det krävs inte uppsåt i förhållande till åldersgränsen i bestämmelsens första stycke utan det räcker med att gärningsmannen hade skälig anledning att anta att barnet var under 15 år (se 6 kap. 13 § BrB). Eftersom det är fråga om ett brott mot person så krävs det att angreppet riktas mot en specifik person. Om det istället är fråga om en handling som riktar sig mot en obestämd krets av personer så kan det bli fråga om ett förgelseväckande beteende (16 kap. 16 § BrB).¹⁴¹

¹³⁸ Holmqvist, Lena m.fl.: *Brottsbalken. En kommentar. Del I (1-12 kap.)*, s. 6:45 f.

¹³⁹ Holmqvist, Lena m.fl.: *Brottsbalken. En kommentar. Del I (1-12 kap.)*, s. 6:46.

¹⁴⁰ Holmqvist, Lena m.fl.: *Brottsbalken. En kommentar. Del I (1-12 kap.)*, s. 6:46 f.

¹⁴¹ Holmqvist, Lena m.fl.: *Brottsbalken. En kommentar. Del I (1-12 kap.)*, s. 6:47.

5.4 Skillnaden mellan ofredande och sexuellt ofredande

I en festskrift har Per Ole Träskman nyligen behandlat brottsbestämmelsen köp av sexuell tjänst (6 kap. 11 § BrB) med utgångspunkt i legalitetsprincipens krav på att straffbestämmelser ska vara klara, tydliga och precisa.¹⁴² Huvudämnet i denna artikel faller utanför detta arbete, men artikeln handlar även om gränsdragningen mellan ofredande (4 kap. 7 § BrB) och sexuellt ofredande (6 kap. 10 § BrB) och de resonemang som förs angående denna gränsdragning är av betydelse för detta arbetes del.

För att kunna avgöra om en handling ska betraktas som ett sexuellt ofredande och inte enbart som ett ofredande så måste domstolen se till om handlingen innehåller sådana aspekter som gör den sexuell. Den praxis som finns på området har dock inte varit helt klar. I RH 1984:82 prövades om en 36-årig man var skyldig till otuktigt beteende enligt den då gällande lagen. Mannen hade kysst en 16-årig flicka på kinden och berört hennes bröst under hennes kläder medan hon sov. Senare hade han också satt sig naken på sängen som hon sov i. Även om flickan i det enskilda fallet kunde sägas ha tagit anstöt så menade hovrätten att gärningarna inte hade varit tillräckligt anstötliga ur sedlighetssynpunkt för att mannen skulle kunna dömas för otuktigt beteende. Han hade dock gjort sig skyldig till ett ofredande.¹⁴³

I RH 1999:119 ansåg hovrätten att det var bevisat att gärningsmannen medan offret sov hade tagit av henne hennes trosor och att han sedan hade placerat sitt huvud mellan hennes lår med ansiktet nära hennes underliv. Domstolen konstaterade att gärningsmannen måste ha haft ett sexuellt syfte med sitt handlande. Det intressanta med detta fall var att domstolen kom fram till att eftersom offret sov så kunde bestämmelsen om sexuellt ofredande inte tillämpas eftersom denna bestämmelse förutsatte att den ofredande handlingen ”väckte anstöt”. Däremot menade hovrätten att brottsbestämmelsen om ofredande var tillämplig eftersom det enligt rättsens mening för detta inte krävdes annat än att den olovliga handlingen objektivt sett hade varit sådan att gärningsmannen hade antastat en annan. Gärningsmannen dömdes alltså för ofredande och inte för sexuellt ofredande.¹⁴⁴

I RH 2004:40 hade den anklagade gjort intrång på en annans hemsida på Lunarstorm och ändrat denna på så sätt att information med uppenbart sexuellt kränkande innehåll om innehavaren hade lagts upp. Den anklagade hade också på annat sätt ofredat målsäganden genom att ändra och göra tillägg i text som hon själv lagt upp på hemsidan. Gärningsmannen dömdes i både tingsrätt och hovrätt för sexuellt ofredande, med motiveringen att denne hade kränkt offrets sexuella integritet i sådan grad att handlingen

¹⁴² Träskman (2009), s. 384.

¹⁴³ Träskman (2009), s. 387 f.

¹⁴⁴ Träskman (2009), s. 388 f.

måste anses ha en uppenbart sedlighetssårande karaktär, samt att gärningsmannen måste ha vetat om att det han skrev skulle komma till målsägandens kännedom. Det anmärkningsvärda i detta fall är att hovrätten uttalar att det inte finns något krav på att handlingen ska ha en sexuell innebörd på så sätt att den ska vara ägnad att reta eller tillfredsställa gärningsmannens sexualdrift.¹⁴⁵

I RH 2006:57 hade en manlig student vid Teaterhögskolan tillsammans med en annan kvinnlig student läst upp sagor av otvetydigt pornografisk karaktär för en grupp av barn. Barnen hade varit i ålderskategorin 6-10 år och uppläsningen hade skett i en mörk koja i Dramatiska institutets lokaler. Till saken hörde att den manliga studenten hade varit iförd lösbröst och att den kvinnliga studenten hade haft en löspenis på sig. Det projekt som uppläsningen ingick i handlade bl.a. om barns förhållningssätt och upplevelse av den egna kroppen samt om kärlek och sexualitet.¹⁴⁶

I tingsrätten dömdes mannen för sexuellt ofredande. Hovrätten inledde med att analysera vad som skulle anses vara ”uppenbart sedlighetssårande”. Domstolen kom fram till att vid denna bedömning så ska man ta hänsyn inte bara till textens innehåll utan även till det sammanhang som texten har lästs upp i och den målgrupp som uppläsningen har haft. Hovrätten konstaterade också att bedömningen bör vara mer sträng då det är fråga om en handling som företas mot barn. Sammanfattningsvis konstaterade hovrätten att den anklagade hade uppträtt uppenbart sedlighetssårande och på ett anstötligt sätt gentemot barnen.¹⁴⁷

Hovrätten gick sedan över till frågan om det krävs att en handling ska syfta till att reta eller tillfredsställa gärningsmannens sexualdrift för att den ska kunna bedömas som ett sexuellt ofredande. Rätten framhöll att omständigheterna i detta fall var mycket särpräglade och att den anklagade hade agerat inom ramen för ett projekt som bedrevs i utbildningssyfte. Hovrätten kom fram till att även om texterna som hade lästs upp hade haft ett tydligt sexuellt innehåll så var omständigheterna i övrigt sådana att syftet med uppläsningen inte hade varit att reta eller tillfredsställa den anklagades sexualdrift. Med anledning av detta så dömdes den anklagade inte för sexuellt ofredande. Däremot dömdes han för ofredande.¹⁴⁸

Det är enligt Träskman svårt att med hänvisning till dessa avgöranden bedöma om en handling ska räknas som ett ofredande eller som ett sexuellt ofredande. Denna bedömning försvåras av att det uppenbarligen inte endast är avgörande att gärningsmannens handlande ska ha varit sexuellt. Hur handlingen uppfattas ur ett sedlighetsperspektiv och hur offret uppfattar respektive kan uppfatta handlingen måste tydligen också tas i beaktande.¹⁴⁹

¹⁴⁵ Träskman (2009), s. 389 f. RH 2004:40 kommer att behandlas mer utförligt i avsnitt 7.8 *Sexuellt ofredande och yttrandefrihet*.

¹⁴⁶ Träskman (2009), s. 390 f.

¹⁴⁷ Träskman (2009), s. 391 f.

¹⁴⁸ Träskman (2009), s. 392 ff.

¹⁴⁹ Träskman (2009), s. 394.

I RH 2004:40 uttalas att det inte krävs att handlingen ska ha en sexuell inriktning på så sätt att den ska vara ägnad att reta eller tillfredsställa gärningsmannens sexualdrift för att denne ska kunna dömas för sexuellt ofredande. I RH 2006:57 motsägs detta genom att hovrätten uttalar att en handling ska syfta till att reta eller tillfredsställa gärningsmannens sexualdrift för att den ska kunna sägas innebära ett sexuellt ofredande.¹⁵⁰ Rättsläget verkar alltså vara en aning oklart.

¹⁵⁰ Träskman (2009), s. 396.

6 Svensk lags tillämplighet

6.1 BrB:s tillämplighet

Reglerna om svensk strafflags internationella tillämplighet återfinns främst i 2 kap. BrB. Grundprincipen är att de brott som begås i Sverige straffas i enlighet med svensk lag och vid svensk domstol. Detta gäller även om det är ovisst var brottet har begåtts (2 kap. 1 § BrB). Det senare är av stor betydelse i sådana fall där ett brott har begåtts på Internet och det inte går att spåra varifrån meddelandet har skickats trots att mycket talar för att det kommer från Sverige. Ett brott ska också anses ha blivit begånget i Sverige om den brottsliga handlingen har företagits här eller om brottet har fullbordats här (2 kap. 4 § BrB). Med det senare menas att den brottsliga effekten ska ha uppkommit här och för att ta reda på om så har skett så får man se till den konkreta brottsbestämmelsen.¹⁵¹

De brott som består av otillåten informationsspridning och som begås via Internet är ofta s.k. rena handlingsbrott. Med detta menas att det inte krävs att spridningen ska ha medfört någon skadlig effekt för att den ska kunna betraktas som brottslig. Ibland kan det dock vara svårt att avgöra varifrån spridningen ska anses ha blivit begånget. Informationen kan t.ex. ha spridits genom en eller flera servrar i olika länder, men det räcker trots allt med att en del av den brottsliga handlingen har blivit begånget i Sverige för att domstolen ska kunna betrakta hela handlingen såsom begånget här. För att exemplifiera detta kan man tänka sig att ett meddelande med ett förtalande innehåll har blivit uppladdat från en dator i Sverige. Förtalet räknas i detta fall såsom begånget i Sverige oavsett om servern som man har laddat upp meddelandet till finns utomlands. Om meddelandet istället har laddats upp från utlandet till en server i Sverige så torde brottet också räknas såsom begånget i Sverige eftersom en del av den brottsliga handlingen kan anses ha blivit begånget här.¹⁵²

De brott som består av olovlig åtkomst eller skadegörande angrepp på digital information torde räknas såsom begångna i Sverige om informationen rent fysiskt finns här i landet. Om gärningsmannen fysiskt befann sig i Sverige då han begick brottet så torde detta också kunna medföra att brottet kan anses ha blivit begånget i Sverige.¹⁵³

Under vissa förutsättningar kan även ett brott som begås utomlands leda till straffansvar i Sverige. För detta krävs för det första att straffbudet i fråga är utformat så att det inte är begränsat till att gälla endast för gärningar som har blivit begångna i Sverige eller endast för gärningar som har anknytning till Sverige. Detta kan framgå direkt av straffbudet eller genom en tolkning. De

¹⁵¹ Lindberg och Westman (2001), s. 152 f.

¹⁵² Lindberg och Westman (2001), s. 153.

¹⁵³ Ibid.

flesta brottsbalksbrott saknar en sådan begränsning. Beträffande vissa straffbestämmelser, däribland dataintrång (4 kap. 9 c § BrB), så är det dock mer osäkert om de kan sägas vara geografiskt begränsade. Detta spelar dock en mindre roll eftersom förutsättningarna för att betrakta brottet såsom begånget i Sverige är generösa. Det senare medför att det blir möjligt att bestraffa många brott i Sverige genom att betrakta dem såsom begångna här.¹⁵⁴

Den andra förutsättningen för att ett brott som har blivit begånget utomlands ska kunna straffas här är att gärningsmannen måste ha en viss anknytning till Sverige. En sådan anknytning kan vara att gärningsmannen är svensk medborgare eller att han är utländsk medborgare med hemvist i Sverige (2 kap. 2 § BrB). Principen om dubbel straffbarhet måste dock iakttas och denna princip går ut på att gärningen måste vara straffbar även på gärningsorten för att den ska kunna medföra straffansvar i Sverige.¹⁵⁵

Sammanfattningsvis kan sägas att möjligheterna att med hänvisning till svensk lag ingripa mot utlandsbaserade förmedlingstjänster på Internet i teorin är ganska stora, även om det inte är helt klart hur de exakta gränserna för sådana ingripanden ser ut. Utformningen av det aktuella straffstadgandet samt omständigheterna i det enskilda fallet blir också av betydelse för denna fråga. I praktiken kommer dock antagligen endast de fall som har en tydlig svensk koppling att hamna i svensk domstol. I sådana fall där gärningsmannen har flyttat sina tjänster utomlands enbart för att undgå straffansvar så kan man också tänka sig att det finns ett intresse av att straffa gärningsmannen i Sverige.¹⁵⁶

6.2 Tillämpligheten av här aktuella brott i BrB

Med hänvisning till vad som har anförts ovan kan man enligt mig sluta sig till att i vart fall förtal och grovt förtal (5 kap. 1 och 2 §§ BrB) torde kunna straffas enligt svensk lag även om gärningarna begåtts utomlands om gärningsmannen har en anknytning till Sverige. Att så är fallet beror på att inget i straffbuden tyder på att de är begränsade till att gälla endast för gärningar som har blivit begångna i Sverige. Gärningen kan också straffas i Sverige om den kan anses ha blivit begånget här.¹⁵⁷

Rättsläget verkar dock vara en aning mer osäkert med avseende på bestämmelsen om dataintrång (4 kap. 9 c § BrB). Med tanke på att lagstiftaren med anledning av bestämmelsens skyddsintresse tar upp att man vill förhindra angrepp på informationssystem som är av central betydelse för samhället ("det svenska samhället" enligt min tolkning) så blir det möjligt

¹⁵⁴ Lindberg och Westman (2001), s. 153 f.

¹⁵⁵ Lindberg och Westman (2001), s. 154. Beträffande anknytning och dubbel straffbarhet, se 2 kap. 2 § BrB.

¹⁵⁶ Lindberg och Westman (2001), s. 154.

¹⁵⁷ Jmfr avsnitten 3.2 *Förtal* och 3.3 *Grovt förtal* med avsnitt 6.1 *BrB:s tillämplighet*.

att argumentera för att tillämpligheten hos denna bestämmelse är geografiskt begränsad. Å andra sidan verkar bestämmelsen också på ett mer allmänt sätt vara avsedd att skydda informationssystem mot brottsliga angrepp och brottsligt användande, vilket talar för att bestämmelsen inte ska anses vara geografiskt begränsad. Det är trots allt relativt ofta möjligt att betrakta den brottsliga gärningen såsom begången i Sverige och denna tolkningsproblematik blir nog därför sällan i praktiken särskilt betydelsefull.¹⁵⁸

Då det gäller bestämmelserna om ofredande och sexuellt ofredande (4 kap. 7 § BrB och 6 kap. 10 § BrB) så finns det inget som tyder på att dessa straffbestämmelser skulle vara geografiskt begränsade. Med anledning av detta så bör alltså även brott som blivit begångna utomlands kunna straffas enligt svensk lag om gärningsmannen har anknytning till Sverige. Det samma gäller om brottet är att anse såsom begånget i Sverige.¹⁵⁹

6.3 Tillämpligheten av TF och YGL

Av 1 kap. 1 § TF framgår att tryckfrihetsrätten tillkommer svenska medborgare. Det finns dock en bestämmelse som även tillförsäkrar utländska medborgare tryckfrihetsrätt (14 kap. 5 § st. 2 TF), men denna rättighet är inte grundlagsskyddad för den utländska medborgaren. I praktiken gäller trots allt de flesta av reglerna i TF även för utländska medborgare eftersom lagstiftaren inte har utfärdat särskilt många undantag till dessa regler.¹⁶⁰ Yttrandefrihetsrätten gäller också främst för svenska medborgare (1 kap. 1 § YGL).¹⁶¹ YGL innehåller också en bestämmelse som ska tillförsäkra utländska medborgare yttrandefrihetsrätt (11 kap. 1 § st. 3 YGL).

Missbruk av tryck- och yttrandefriheten på Internet (som kan ske i form av t.ex. ärekränkningar, hets mot folkgrupp etc.) kan aktualisera frågor om vem som är ansvarig för vad. Ofta blir det trots allt så att TF och YGL inte blir tillämpliga och då får gärningarna bedömas utifrån vanlig lag.¹⁶²

6.4 PUL:s tillämplighet

Enligt 4 § PUL så är denna lag tillämplig på sådana personuppgiftsansvariga som är etablerade i Sverige. Som huvudregel ska PUL också tillämpas på en personuppgiftsansvarig från ett tredje land (d.v.s. ett land utanför EU och EES) som använder utrustning som finns i Sverige så länge det inte är fråga

¹⁵⁸ Jmfr avsnitt 5.1 *Dataintrång* med avsnitt 6.1 *BrB:s tillämplighet*.

¹⁵⁹ Jmfr avsnitten 5.2 *Ofredande* och 5.3 *Sexuellt ofredande* med avsnitt 6.1 *BrB:s tillämplighet*.

¹⁶⁰ Warnling-Nerep (2005), s. 27. Se även avsnitten 4.1.4 *TF och YGL på Internet* och 4.1.5 *TF och YGL – brott och ansvar*.

¹⁶¹ Warnling-Nerep (2005), s. 124. Se även avsnitten 4.1.4 *TF och YGL på Internet* och 4.1.5 *TF och YGL – brott och ansvar*.

¹⁶² Warnling-Nerep (2005), s. 141.

om utrustning som endast används för att överföra uppgifter mellan ett tredje land och ett annat tredje land. En personuppgiftsansvarig från ett tredje land ska (om huvudregeln är tillämplig) utse en person som är etablerad i Sverige som företrädare åt sig själv och PUL gäller då även gentemot denne.¹⁶³

6.5 BBS-lagens tillämplighet

BBS-lagen innehåller inte några uttryckliga bestämmelser om territoriell tillämplighet, men i lagens förarbeten anges att man inte har för avsikt att begränsa lagen till att gälla endast för förmedlingstjänster som fysiskt finns i Sverige. Om gärningsmannen flyttar tjänsten utomlands för att kringgå svensk lag eller om denne startar en förmedlingstjänst utomlands som riktar sig mot svenskar så ska det alltså ändå vara möjligt att tillämpa BBS-lagen på denna tjänst. Enligt Bogdan så kan dock en utländsk tillhandahållare av en sådan tjänst normalt inte straffas enligt BBS-lagen eftersom hans eller hennes brott inte kan anses ha blivit begånget i Sverige. I normalfallet har inte heller den utländska tillhandahållaren någon anknytning till Sverige och denne kan alltså i sådana fall inte heller straffas här på denna grund. Om det är fråga om en person som har sin hemvist i Sverige, men som driver en förmedlingstjänst via en server utomlands, så kan personen i vissa fall straffas här.¹⁶⁴

¹⁶³ Petersson och Reinholdsson (2007), s. 56 f. Se även avsnitt 4.2 PUL.

¹⁶⁴ Lindberg och Westman (2001), s. 154 f. Se även avsnitten 6.1 BrB:s tillämplighet och 4.3 Elektroniska anslagstavlor.

7 Rättsfall

Under 2000-talet har hovrätterna avgjort ett antal rättsfall som har med förtal på Internet att göra och ett par fall har även gått ända upp till högsta domstolen. Av dessa rättsfall framgår att denna typ av förtal ofta begås genom att gärningsmannen lägger upp filmer eller bilder av offret på nätet för allmän beskådan. Dessa filmer och bilder har ofta ett sexuellt innehåll och de kan ha tagits med eller utan offrets samtycke. Det är inte heller helt ovanligt att hemsidor för kontaktförmedling används för förtalande ändamål. Jag kommer därför först att redogöra för förtal på Internet som sker med hjälp av filmer, bilder eller hemsidor för kontaktförmedling. Sedan kommer jag även att ta upp sådana rättsfall som aktualiserar andra bestämmelser än de båda förtalsbestämmelserna i BrB.

7.1 NJA 1992 s. 594 – samlagsfilm

I NJA 1992 s. 594 tog högsta domstolen ställning till om uppvisandet av en film som skildrade ett samlag mellan den tilltalade och målsäganden kunde utgöra ett förtal enligt BrB. Tingsrätten konstaterade att det måste framstå som förnedrande för målsäganden att det samlag som hade genomförts spelats in på film och att denna film sedan hade visats för andra personer. Dessutom kunde de som hade sett filmen ha fått uppfattningen att målsäganden frivilligt hade låtit spela in filmen och att hon därför var ”lättillgänglig för sexuella kontakter”. Det var enligt tingsrätten den uppgift som den tilltalade hade förmedlat och det var uppenbart att målsäganden genom filmvisningarna skulle hamna i vanrykte. Genom att visa filmen för personer som var bekanta med målsäganden så hade den tilltalade lämnat en uppgift som var ägnad att utsätta målsäganden för andras missaktning och följaktligen var gärningen att bedöma såsom ett förtal. I och med att innehållet i uppgiften var ägnat att utsätta målsäganden för allvarlig skada så bedömde tingsrätten förtalet som grovt och ett kännbart bötesbelopp utdömdes.¹⁶⁵

Hovrätten konstaterade däremot att ingen hade hävdats att några ytterligare uppgifter eller kommentarer hade lämnats i och med att filmen hade visats upp. Med anledning av detta så var den enda uppgift som den tilltalade hade lämnat den att han hade haft samlag med målsäganden under vissa yttre betingelser och detta var enligt hovrätten inte en uppgift som kunde sägas vara ägnad att utsätta målsäganden för andras missaktning. Hovrätten ogillade åtalet.¹⁶⁶

Högsta domstolen inledde med att konstatera att det i svensk rätt inte finns någon enskild bestämmelse som tar sikte på situationer där någon smygfilmer en annan för att sedan visa upp filmen för andra. Även om

¹⁶⁵ NJA 1992 s. 594, s. 596 f.

¹⁶⁶ NJA 1992 s. 594, s. 597.

förslag på en sådan bestämmelse har lämnats så har dessa förslag inte lett till några lagstiftningsåtgärder och följaktligen så fick filmvisningen bedömas utifrån 5 kap. BrB. Högsta domstolen konstaterade, liksom hovrätten, att den uppgift som den tilltalade hade lämnat var den att han och målsäganden hade genomfört ett samlag, vilket i sig inte kunde ses som en uppgift som var ägnad att utsätta den senare för andras missaktning. Högsta domstolen tog dock fasta på att den som såg filmen lätt fick intrycket att målsäganden kände till att samlaget filmades och att hon inte hade något emot att filmen sedan visades för andra. Eftersom det var detta intryck som hade förmedlats så innebar visningen av filmen att den tilltalade hade lämnat en uppgift som var ägnad att utsätta målsäganden för andras missaktning och därmed var åtalet för förtal styrkt. Domstolen konstaterade också att uppgifterna hade lämnats i en mycket integritetskränkande form, att de hade fått stor spridning samt att de var ägnade att medföra allvarlig skada för målsäganden. Högsta domstolen fastställde därmed tingsrättens domslut och dömde den tilltalade för grovt förtal.¹⁶⁷

NJA 1992 s. 594 är ett principiellt viktigt rättsfall eftersom högsta domstolen genom detta fastställer att uppvisandet av en film kan bedömas som ett förtal. Även om detta rättsfall inte innefattar något användande av Internet så har domstolar hänvisat till detta rättsfall i senare avgöranden där den tilltalade använt sig av Internet.¹⁶⁸

7.2 Kontaktannonser

I RH 1997:61 hade den tilltalade lagt in en kontaktannons på en hemsida med titeln "Club Love". Annonsen innehöll målsägandens kontaktuppgifter och hon blev också kontaktad av ett flertal män som hade läst annonsen. Till saken hörde också att det hade varit svårt att ta bort annonsen som legat uppe i över en vecka och det var sammanlagt 25-30 personer som hade kontaktat målsäganden med anledning av denna. Tingsrätten fällde den tilltalade för grovt förtal med hänvisning till att kontaktannonsen hade fått en betydande spridning.¹⁶⁹

Hovrätten konstaterade att de uppgifter som fanns i kontaktannonsen hade syftat på målsäganden och att den tilltalade genom att ha lagt upp annonsen hade utsatt målsäganden för förtalsbrott. Eftersom spridningen inte var förbehållen en begränsad krets av personer och alltså var att betrakta som mycket stor, så ansåg hovrätten vidare att förtalet var grovt och påföljden blev böter.¹⁷⁰

I ett rättsfall som avgjordes i hovrätten år 2002 så var det ett liknande förfarande som domstolen hade att ta ställning till. I detta fall hade den

¹⁶⁷ NJA 1992 s. 594, s. 598 f.

¹⁶⁸ Bl.a. i rättsfallet B 5007-07 som avgjordes i Svea hovrätt 2007-08-21 och i rättsfallet B 2046-08 som avgjordes i Svea hovrätt 2008-04-29. Jag kommer att gå in närmare på dessa två fall i avsnitten 7.5 *Samlagsfilmer* och 7.6 *Hatsång och onanifilm*.

¹⁶⁹ RH 1997:61, s. 1 ff.

¹⁷⁰ RH 1997:61, s. 3 f.

tilltalade registrerat en kontaktannons på Internet med den tilltalades namn, ålder och bostadsort samt annan personlig information. Hovrätten konstaterade att uppgifterna i annonsen var ägnade att utsätta målsäganden för andras missaktning och att förtalsbrottet därmed var styrkt. Vidare bedömde hovrätten även detta förtal som grovt och påföljden blev böter.¹⁷¹

År 2008 avgjorde Uppsala tingsrätt ett rättsfall som även detta hade med kontaktannonser att göra. Tingsrätten konstaterade att det var styrkt att den tilltalade åtminstone vid ett tillfälle hade skickat fotografier som föreställde målsäganden till någon annan över Internet samt att den tilltalade även hade lagt upp kontaktannonser på Internet med pornografiska bilder av målsäganden. De uppgifter som den tilltalade på detta sätt hade lämnat om målsäganden var enligt domstolen djupt integritetskränkande och annonserna hade dessutom lagts upp vid ett flertal tillfällen under en period av närmare två år. I och med att annonserna hade tillgängliggjorts för en bred allmänhet och att flera tusen personer sett dem så ansåg tingsrätten att den tilltalade skulle dömas för grovt förtal.¹⁷² Tingsrätten ansåg att straffvärdet var att bedöma som högt och i kombination med att den tilltalade även dömdes för ett ofredande som hade skett vid ett annat tillfälle samt att han hade återfallit i brott så ansåg tingsrätten att fyra månaders fängelse var en lämplig påföljd.¹⁷³ Domen överklagades sedan till hovrätten som fastställde tingsrättens dom.¹⁷⁴

7.3 Förtalsbrottets utveckling och artbrott

I ett rättsfall från år 2003 hade den tilltalade lagt upp 26 pornografiska bilder som föreställde målsäganden på Internet. Bilderna hade tagits medan de fortfarande hade ett förhållande och de hade sedan lagts upp utan målsägandens vetskap. Dessutom hade den tilltalade satt in kontaktannonser på Internet genom vilka denne sålt bilder och filmer som föreställde målsäganden. Sammantaget konstaterade hovrätten att det rörde sig om ett grovt förtal.¹⁷⁵

Hovrätten bedömde att straffvärdet för den samlade brottsligheten¹⁷⁶ uppgick till nio månader, vilket i sig inte kunde sägas tala för ett fängelsestraff. Domstolen förde sedan ett resonemang kring brottslighetens art som jag anser är av stort intresse för detta arbetes del.¹⁷⁷

Hovrätten konstaterade att det inte är helt klart vad som avses med ”brottslighetens art”, men att artbrotten framför allt är sådana brott vid vilka allmänpreventiva skäl talar för fängelse trots att brottet i sig inte kan sägas

¹⁷¹ B 3847-02, Hovrätten för Västra Sverige, 2003-10-23, s. 4 f.

¹⁷² B 4457-07, Uppsala tingsrätt, 2008-06-18, s. 3 f.

¹⁷³ B 4457-07, Uppsala tingsrätt, 2008-06-18, s. 4.

¹⁷⁴ B 6180-08, Svea hovrätt, 2009-03-05, s. 8.

¹⁷⁵ B 297-03, Göta hovrätt, 2003-11-12, s. 4.

¹⁷⁶ Den tilltalade dömdes för grovt förtal och för ett flygplatssabotage som han också hade gjort sig skyldig till.

¹⁷⁷ B 297-03, Göta hovrätt, 2003-11-12, s. 4.

ha ett särskilt högt straffvärde. Grovt förtal hade visserligen inte tidigare bedömts som ett artbrott och även om det främst är lagstiftaren som ska ange vilka brott som hör till denna kategori så ansåg ändå hovrätten att det var oundvikligt att domstolar i vissa fall tar ställning i denna fråga.¹⁷⁸

Enligt hovrätten så var det uppenbart att brottet som hade begåtts var alltför allvarligt för att betecknas som ett bötesbrott och till stöd för detta fördes ett resonemang om förtalsbrottets utveckling: ”Ursprungligen tog förtalsbrottet sikte på uppgifter som lämnades muntligen eller i tryckt skrift. Det torde tillhöra ovanligheterna att fängelse utdömdes vid den typen av grova förtal. Genom användningen av modern teknik och möjligheten att exempelvis förmedla bilder och filmer via Internet kan förtalsbrottet sägas ha fått en annan innebörd än tidigare.”¹⁷⁹ Hovrätten hänvisade också till att domstolarna tidigare hade tagit hänsyn till användandet av modern informationsteknik då de avgjorde om grovt barnpornografibrott kan betraktas som ett artbrott. Domstolen hänvisade också till RH 2002:71 där en man hade dömts till fängelse för att ha lagt ut kontaktannonser i en annans namn.¹⁸⁰ Sammanfattningsvis konstaterade hovrätten att den tilltalade allvarligt hade svikit ett förtroende genom att lämna ut målsäganden och att inga förmildrande omständigheter fanns i fallet. Eftersom målsäganden hade lidit stor skada och dessutom kunde sägas ha blivit allvarligt kränkt så kom hovrätten fram till att det grova förtalet i detta fall var ett artbrott. Den tilltalade dömdes till nio månaders fängelse (inräknat ett flygplats sabotage som han också hade gjort sig skyldig till).¹⁸¹ Högsta domstolen meddelade inte prövningstillstånd och hovrättens dom stod därmed fast.¹⁸²

7.4 Spridande av bilder på Internet

I ett rättsfall som avgjordes i tingsrätten år 2004 stod en ung man åtalad för sexuellt utnyttjande och grovt förtal. En vän till den tilltalade hade tagit bilder på målsägandens könsorgan och på när den tilltalade hade utfört sexuella aktiviteter med målsäganden medan denne var i ett hjälplöst tillstånd. Den tilltalade hade enligt tingsrätten i och med dessa handlingar gjort sig skyldig till sexuellt utnyttjande av den 15-åriga flickan. Efter den aktuella händelsen så hade den tilltalade även spridit de fotografier som hade tagits via Internet till åtminstone fyra personer. Domstolen tog med hänvisning till denna senare gärning ställning till om den tilltalade även hade gjort sig skyldig till grovt förtal.¹⁸³

Tingsrätten menade att det stod klart att fotografierna hade utpekats som målsäganden som klandervärd i sitt levnadssätt och att de hade ett sådant innehåll som var ägnat att utsätta målsäganden för andras missaktning. Att

¹⁷⁸ B 297-03, Göta hovrätt, 2003-11-12, s. 4 f.

¹⁷⁹ B 297-03, Göta hovrätt, 2003-11-12, s. 6.

¹⁸⁰ RH 2002:71 kommer att behandlas i avsnitt 7.7 *Förtal och PUL*.

¹⁸¹ B 297-03, Göta hovrätt, 2003-11-12, s. 6 f.

¹⁸² B 4886-03, Högsta domstolen, 2004-01-23, s. 1.

¹⁸³ B 3143-02, Falu tingsrätt, 2004-06-24, s. 13 f.

den tilltalade hade gjort sig skyldig till förtal var enligt domstolen klart och den övergick nu till att bedöma om det var fråga om ett grovt brott. Med tanke på fotografiernas innehåll så var det enligt tingsrätten klart att dessa var ägnade att medföra allvarlig skada för målsäganden och genom att sprida dessa fotografier till andra på Internet så hade den tilltalade avhänt sig kontrollen över dessa. Den tilltalade hade enligt domstolen visat fullständig likgiltighet inför den skada som hade drabbat målsäganden och han dömdes därmed till grovt förtal. Det grova förtalet bedömdes ha ett förhållandevis högt straffvärde och eftersom den tilltalade även gjort sig skyldig till sexuellt utnyttjande så dömdes han till sex månaders fängelse.¹⁸⁴ Domen överklagades och ändrades i hovrätten endast på så sätt att straffet skärptes till tio månaders fängelse.¹⁸⁵

Omständigheterna i ett hovrättsfall från år 2005 liknade i hög grad de som låg till grund för domen i det förra rättsfallet. Även här var det fråga om en 15-årig flicka som hade utsatts för sexuella aktiviteter och bilder som hade tagits på hennes könsorgan. De två personer som var inblandade i dessa gärningar bedömdes ha gjort sig skyldiga till sexuellt ofredande.¹⁸⁶ De bilder som hade tagits hade sedan spridits via Internet och i denna spridning var ytterligare en person inblandad. Alla tre som var inblandade i spridningen bedömdes ha gjort sig skyldiga till förtal.¹⁸⁷

Beträffande frågan om de tre personerna hade gjort sig skyldiga till grovt förtal menade hovrätten att de tilltalade hade varit medvetna om att elektroniska bilder kan spridas snabbt via Internet. Ändå hade de skickat bilderna vidare vilket också hade resulterat i att de hade lagts upp på olika platser på Internet. Domstolen bedömde fotografierna som mycket integritetskränkande och menade att eftersom bilderna hade fått en stor spridning och orsakat allvarlig skada för målsäganden så var gärningarna att bedöma som grova förtal.¹⁸⁸

År 2006 stod en man åtalad för sexuellt ofredande av en kvinna i och med att han hade lagt upp pornografiska bilder av henne på en hemsida på Internet. Bilderna hade sedan även laddats ned av andra användare av denna hemsida. Den tilltalade kunde enligt tingsrätten inte sägas ha haft för avsikt att reta eller tillfredsställa sin egen sexualdrift. Det hade inte heller visats att den tilltalade hade haft för avsikt att hans handlingar skulle komma till målsägandens kännedom och därmed kunde inte handlingarna sägas ha riktats på ett tydligt sätt mot målsäganden. Eftersom åklagaren trots uppmaningar inte justerade sitt åtal så ogillades detta i sin helhet.¹⁸⁹

Domen överklagades till hovrätten och hovrätten ansåg inte heller att den olovliga publiceringen av bilderna på Internet kunde betraktas som ett

¹⁸⁴ B 3143-02, Falu tingsrätt, 2004-06-24, s. 14 f.

¹⁸⁵ B 6229-04, Svea hovrätt, 2005-03-09, s. 3.

¹⁸⁶ B 653-04, Hovrätten för Övre Norrland, 2005-05-26, s. 9 f.

¹⁸⁷ B 653-04, Hovrätten för Övre Norrland, 2005-05-26, s. 11.

¹⁸⁸ Ibid.

¹⁸⁹ B 2124-05, Norrköpings tingsrätt, 2006-08-30, s. 4 ff.

sexuellt ofredande. Frågan var nu om publiceringen kunde bedömas som förtal. Enligt domstolen så var bilderna till sitt innehåll grovt pornografiska och det hade även genom publiceringen blivit möjligt för ett flertal personer att identifiera målsäganden. Rätten hänvisade även till det resonemang som fördes i NJA 1992 s. 594¹⁹⁰ om att de som hade sett bilderna lätt kunde få intrycket att målsäganden inte hade haft något emot att de hade lagts ut på Internet. Sammantaget stod det enligt domstolen klart att syftet med publiceringen hade varit att utsätta målsäganden för andras missaktning. Förtalet var därmed styrkt. I och med att de grovt kränkande bilderna hade lagts upp på Internet och att de dessutom hade varit ägnade att medföra en betydande skada så var förtalet att betrakta som grovt. Den tilltalade ådömdes därmed ett högt bötesstraff.¹⁹¹

7.5 Samlagsfilmer

Hovrätten avgjorde år 2007 ett rättsfall där en man hade filmat när han hade sex med en kvinna. Filmen hade sedan skickats till en annan person som i sin tur hade gjort filmen tillgänglig för ett stort antal personer på Internet. Hovrätten konstaterade inledningsvis att frågan om kvinnan i detta fall hade samtyckt till att filmen spelades in saknade betydelse. Det avgörande var istället om filmen gav intrycket att hon inte hade något emot att den visades för andra. Enligt hovrätten stod det klart att filmen gav ett sådant intryck och i och med att hon även hade utsatts för nedsättande omdömen från personer som hade sett filmen så stod det enligt domstolen klart att uppgifterna i filmen var ägnade att utsätta målsäganden för andras missaktning.¹⁹²

I och med att mannen som hade filmat kvinnan sedan hade skickat filmen vidare via Internet till en annan man, utan att ha lämnat några instruktioner om att filmen inte fick spridas vidare, så stod det klart att han vid detta tillfälle hade varit likgiltig till om vidare spridning skulle ske. Både mannen som skickade filmen vidare och mannen som sedan spred filmen på Internet dömdes för grovt förtal och de påföljder som tingsrätten tidigare hade utdömt fastställdes.¹⁹³ De båda inblandade dömdes till fängelse i tre månader.¹⁹⁴

I ett annat hovrättsfall som avgjordes år 2007 hade en ung kvinna smygfilmats två personer i en sexuell situation och sedan skickat filmen vidare till fem personer. Domstolen hänvisade till NJA 1992 s. 594¹⁹⁵ och tog fasta på att det inte var själva uppgiften om att ett samlag hade förekommit som var nedsättande utan istället det faktum att det framstod som att de som filmades inte hade haft något emot att så skedde.¹⁹⁶

¹⁹⁰ Se avsnitt 7.1 NJA 1992 s. 594 – *samlagsfilm*.

¹⁹¹ B 2459-06, Göta hovrätt, 2007-02-19, s. 3 ff.

¹⁹² B 6489-06, Svea hovrätt, 2007-06-21, s. 4 f.

¹⁹³ B 6489-06, Svea hovrätt, 2007-06-21, s. 5 f.

¹⁹⁴ Jmfr med B 1768-05, Mora tingsrätt, 2006-07-04, s. 12.

¹⁹⁵ Se avsnitt 7.1 NJA 1992 s. 594 – *samlagsfilm*.

¹⁹⁶ B 5007-07, Svea hovrätt, 2007-08-21, s. 3 f.

Domstolen förde även ett resonemang kring förtalsbrottet som är av intresse för detta arbete. Hovrätten framhåller att förtalsbrottet endast i begränsad omfattning kan sägas skydda den sexuella integriteten som sådan. De omständigheter som har varit för handen vid en films uppkomst kan inte gärna ligga till grund för bedömningen av om ett förtal har begåtts. Däremot måste själva risken för att filmen kan komma att utsätta personen för andras missaktning tas i beaktande. Bedömningen av om uppgiften har varit nedsättande för den inblandade ska göras utifrån den kränktes synvinkel och i och med att de två som filmats faktiskt hade utsatts för andras missaktning så var förtalet enligt domstolen styrkt.¹⁹⁷

Detta fall skiljer sig från de andra som har beskrivits ovan på så sätt att domstolen kom fram till att det var fråga om ett förtal av normalgraden och inte ett grovt förtal, trots att filmen hade spridits på Internet. Anledningen till detta var filmens innehåll och den spridning som den hade fått. Filmen hade spelats in på avstånd, den visade inga närbilder och den var i övrigt av dålig kvalitet. Spridningen var också begränsad till en krets av 5-10 personer. Den tilltalade dömdes till böter för förtal av normalgraden.¹⁹⁸

7.6 Hatsång och onanifilm

I ett rättsfall som tingsrätten avgjorde år 2006 stod en ung man åtalad för att ha lagt ut en låt på Internet som handlade om det förhållande som han och målsäganden tidigare hade haft. Låten hade ett innehåll som uttryckte hat mot målsäganden och den tilltalade hade även skickat hotfulla e-postmeddelanden till henne.¹⁹⁹ Den tilltalade dömdes till böter för förtal av normalgraden och olaga hot.²⁰⁰

Fallet överklagades till hovrätten som på grund av bristande bevisning ogillade åtalet för olaga hot. Hovrätten fastställde dock att den tilltalade hade gjort sig skyldig till förtal av normalgraden med hänvisning till låtens innehåll och den spridning som den hade fått och ett bötesstraff utdömdes därmed.²⁰¹

I ett rättsfall som hovrätten avgjorde år 2008 hade tre personer varit inblandade i att smygfilma målsäganden då han onanerade på en toalett och de tre personerna hade sedan spridit filmen vidare genom att lägga upp den på hemsidan Youtube. Hovrätten hänvisade till resonemanget som fördes i NJA 1992 s. 594 om att själva uppgiften om att samlag har förekommit mellan två personer inte i sig torde kunna ses som nedsättande. Som domstolen påpekar så har detta synsätt sin grund i tanken att det är normalt att ha samlag och att denna uppgift därmed inte kan sägas vara ägnad att utsätta någon för andras missaktning. Hovrätten anslöt sig dock inte helt och

¹⁹⁷ B 5007-07, Svea hovrätt, 2007-08-21, s. 4.

¹⁹⁸ B 5007-07, Svea hovrätt, 2007-08-21, s. 4 f.

¹⁹⁹ B 1824-06, Helsingborgs tingsrätt, 2006-07-03, s. 3.

²⁰⁰ B 1824-06, Helsingborgs tingsrätt, 2006-07-03, s. 5.

²⁰¹ B 1806-06, Hovrätten över Skåne och Blekinge, 2006-10-04, s. 3 f.

hållet till detta resonemang utan påpekade att uppgifter om onani rent faktiskt ofta uppfattas som åtminstone pinsamma och att bedömningen ska göras utifrån den tilltalades synvinkel och utifrån den omgivning som han eller hon befinner sig i. I och med att målsäganden var 15 år och att filmen hade spridits bland andra ungdomar i denna åldersgrupp så stod det klart att filmen i denna miljö hade varit ägnad att utsätta målsäganden för andras missaktning och förtälet var därmed styrkt.²⁰²

Hovrätten konstaterade att de tre personerna alla hade varit delaktiga i filmens spridning och det faktum att filmen hade lagts upp på Youtube medförde att de tre personerna kunde sägas ha haft uppsåt till en stor spridning av filmen på Internet. Spridningen och filmens innehåll gjorde att förtälet bedömdes som grovt och de tilltalade dömdes till ungdomstjänst.²⁰³

7.7 Förtal och PUL

I NJA 2001 s. 409 stod en man åtalad för brott mot PUL med hänvisning till att han hade lagt ut integritetskränkande personuppgifter på Internet som rörde personer som var anställda på Nordbanken. Personuppgifterna hade lagts ut på en hemsida och som avsändare hade ”Stiftelsen Mot Nordbanken” angetts. Frågan som högsta domstolen hade att ta ställning till var om den tilltalade hade brutit mot förbudet att överföra personuppgifter till ett tredje land.²⁰⁴ Den tilltalade hade dock mot åtalet gjort invändningen att det han hade gjort täcktes av undantagsbestämmelsen 7 § st. 2 PUL då det enligt honom hade varit fråga om en verksamhet som hade bedrivits uteslutande för journalistiska ändamål.²⁰⁵

PUL har tillkommit mot bakgrund av ett EG-direktiv och eftersom både EU och Sverige har åtagit sig att följa EKMR så resonerade domstolen inledningsvis utifrån denna konvention. EKMR innehåller både en artikel som avser en persons privatliv (art. 8) och en artikel som handlar om yttrandefrihet (art. 10). Dessa artiklar kan hamna i konflikt med varandra och en sådan konflikt får lösas med hjälp av den s.k. proportionalitetsprincipen. Något generellt svar på hur de båda artiklarna ska vägas mot varandra kan dock inte ges utan denna avvägning får göras olika från land till land.²⁰⁶

Högsta domstolen konstaterade sedan att undantagsbestämmelsen om journalistiska ändamål i PUL främst var avsedd att skydda ”vedertagen” och ”seriös” journalistik, men att det av detta inte gick att sluta sig till att det fanns något kvalitetskrav. Den tilltalade menade att publiceringen av bilderna hade haft ett journalistiskt ändamål medan åklagaren hävdade att de hade varit kränkande. Högsta domstolen ansåg inte att det fanns någon

²⁰² B 2046-08, Svea hovrätt, 2008-04-29, s. 6 f.

²⁰³ B 2046-08, Svea hovrätt, 2008-04-29, s. 7 f.

²⁰⁴ Se avsnitt 4.2.8 *Överföring av uppgifter till andra länder*.

²⁰⁵ NJA 2001 s. 409, s. 425 f. Se även avsnitt 4.2.2 *Skyddsintresse och tillämpningsområde*.

²⁰⁶ NJA 2001 s. 409, s. 427 f. Se även avsnitt 4.1.3 *Yttrandefriheten enligt EKMR*.

motsättning mellan att en uppgift är kränkande eller nedvärderande och att den har ett journalistiskt ändamål.²⁰⁷

Av 7 § st. 2 PUL framgår att det ska vara fråga om en behandling som har skett ”uteslutande” för journalistiska ändamål. Denna formulering syftar dock enligt domstolen till att hålla behandling av personuppgifter som inte har något redaktionellt ändamål utanför undantagsbestämmelsens tillämpningsområde. Meddelanden som har lämnats med anledning av en journalistisk verksamhet kan medföra straff med hänvisning till förtalsbestämmelserna i BrB och dessa bestämmelser medger att en försvarlighetsbedömning får göras. Reglerna i PUL medger dock inte att någon sådan bedömning får göras. Högsta domstolen kom alltså fram till att undantaget för journalistiska ändamål i PUL var tillämplbart i detta fall och ogillade därmed åtalet.²⁰⁸

I NJA 2005 s. 361 stod en personuppgiftsansvarig åtalad för brott mot PUL. Den tilltalade hade lagt upp information om att en anställd på Lundsbergs skola hade omplacerats på grund av samarbetssvårigheter med lärare och elever samt att den anställde sedan hade blivit sjukskriven. Informationen hade lagts upp på skolans hemsida och domstolen prövade först om förfarande kunde anses strida mot överföringsförbudet i 33-35 §§ PUL.²⁰⁹

Domstolen hänvisade till ett rättsfall från EG-domstolen som hade avgjorts mot bakgrund av det EG-direktiv utgör bakgrunden till PUL. Denna lag ska tolkas och tillämpas i enlighet med detta direktiv och den praxis som EG-domstolen skapar. I rättsfallet som högsta domstolen hänvisar till hade EG-domstolen kommit fram till att ingen överföring av uppgifter till tredje land kunde anses ha skett i sådana fall där en person som befinner sig i en medlemsstat lägger upp uppgifter på en servertjänst, om den som tillhandahåller denna tjänst är etablerad i samma land eller i ett annat medlemsland. Det var alltså ovidkommande om uppgifterna därigenom blev tillgängliga även för personer som befinner sig i tredje land och med hänvisning till detta ogillade högsta domstolen åtalet för brott mot överföringsförbudet i PUL.²¹⁰

Eftersom den tilltalade även hade lag upp en uppgift om att den anställde hade blivit sjukskriven så prövade högsta domstolen om det hade varit fråga om en behandling av känsliga personuppgifter. Eftersom det som hade skrivits på hemsidan gav intryck av att det hade funnits ett samband mellan samarbetssvårigheterna och sjukskrivningen så menade domstolen att det stod klart att personuppgifterna hade rört den anställdes hälsa. Därmed hade en behandling av känsliga personuppgifter i strid med 13 § st. 2 PUL utförts. Även om det var fråga om ett fåtal uppgifter som hade lagts upp för att

²⁰⁷ NJA 2001 s. 409, s. 428 f.

²⁰⁸ NJA 2001 s. 409, s. 430.

²⁰⁹ NJA 2005 s. 361, s. 370.

²¹⁰ NJA 2005 s. 361, s. 370. Se även avsnitt 4.2.8 *Överföring av uppgifter till andra länder* samt avsnitt 4.2.1 *Bakgrund*. Det rättsfall från EG-domstolen som högsta domstolen hänvisade till var mål C-101/01 som avgjordes den 6 november 2003.

tillgodose det behov av information om skolan som föräldrarna till skolbarnen kunde tänkas ha, så kunde gärningen ändå inte anses ha varit ringa. Förfarandet hade inneburit en inte obetydlig integritetskränkning av den anställde och uppgifterna hade legat ute på Internet i närmare fyra veckor. Gärningen var alltså inte att bedöma som ringa i enlighet med 49 § st. 2 PUL och den tilltalade dömdes till böter.²¹¹

I RH 2002:71 stod en man åtalad för att ha lagt upp två annonser i sin före detta sambos namn på en hemsida för sexuella kontaktannonser. Annonserna gick ut på att den tilltalade ville ha tillfälliga sexuella kontakter och de innehöll bl.a. uppgifter om målsägandens namn, ålder, längd, vikt och hemvist. Åtalspunkterna innefattade förtal och brott mot PUL. Tingsrätten kom fram till att den tilltalade genom sitt förfarande medvetet hade utsatt målsäganden för andras missaktning. Eftersom annonserna hade varit tillgängliga för ett stort antal personer på Internet så dömdes han för grovt förtal. Den tilltalade dömdes även för brott mot PUL eftersom han hade gjort sig skyldig till en överföring av personuppgifter till tredje land som saknade en adekvat skyddsnivå.²¹²

Hovrätten fastslog att den tilltalade hade gjort sig skyldig till förtal. Med hänvisning till att uppgifterna hade varit djupt integritetskränkande, att de hade lagts ut vid flera tillfällen och att de hade varit tillgängliga för ett stort antal personer på Internet så bedömde domstolen dessutom brottet som grovt. Hovrätten gjorde inte heller någon annan bedömning än den som tingsrätten hade gjort med anledning av åklagarens påstående om att den tilltalade hade gjort sig skyldig till brott mot PUL. Eftersom gärningarna hade präglats av hänsynslöshet och vållat målsäganden stor skada så var de enligt domstolen av sådan art att den tilltalade skulle dömas till fängelse. Den tilltalade dömdes alltså för grovt förtal och brott mot PUL.²¹³

7.8 Sexuellt ofredande och yttrandefrihet

Tingsrätten avgjorde år 2003 ett fall där en man stod åtalad för att ha lagt ut en kvinnas namn, e-postadress, ålder och hemort på en hemsida på Internet som var avsedd för sexuella kontakter. Kontaktannonsern innehöll även en bild på målsäganden och annonsen hade medfört att en stor mängd svar skickats till målsägandens e-post. Annonsen hade spårats till den tilltalades dator som hade tagits i beslag och polisen hade sedan fastställt att annonsen hade skickats iväg från den aktuella datorn. Den tilltalade invände att ett fjärrstyrningsprogram hade installerats på hans dator och att det inte var han som hade lagt ut annonsen.²¹⁴

Domstolen ansåg att målsägandens invändning om att hans dator hade blivit fjärrstyrd var orimlig eftersom det stod klart att den tilltalade hade skickat

²¹¹ NJA 2005 s. 361, s. 370 f. Se även avsnitt 4.2.7 *Särskilda kategorier av personuppgifter* samt avsnitt 4.2.10 *Påföljderna vid brott mot PUL*.

²¹² RH 2002:71, s. 1 f.

²¹³ RH 2002:71, s. 2 f.

²¹⁴ B 2614-03, Södra Roslags tingsrätt, 2003-10-01, s. 3 ff.

ett meddelande till målsäganden bara några minuter innan annonsen lagts ut. Den tilltalade skulle också ha märkt att datorn fjärrstyrdes om så hade varit fallet. Tingsrätten ansåg att det var styrkt att den tilltalade hade lagt ut annonsen och att uppgifterna i annonsen hade varit ägnade att utsätta målsäganden för andras missaktning. Förtalet bedömdes som grovt eftersom annonsen hade legat ute på Internet i nästan två veckor vilket hade medfört att ett stort antal personer skickat svar till målsäganden.²¹⁵

Den tilltalade dömdes dock inte enbart för grovt förtal utan även för anstiftan av sexuellt ofredande. Det senare brottet bestod i att han i annonsen hade uppgett målsägandens namn samt att han genom ord förmått andra att uppträda på ett uppenbart sedlighetssårande sätt gentemot målsäganden. Tingsrätten dömde även den tilltalade för brott mot PUL och bestämde påföljden till ett kortare fängelsestraff.²¹⁶ Fallet överklagades till hovrätten som endast ändrade domen på så sätt att domstolen ogillade åtalet för brott mot PUL. Hovrätten fastställde alltså att den tilltalade hade gjort sig skyldig till grovt förtal och anstiftan av sexuellt ofredande.²¹⁷

I RH 2004:40 stod en ung man åtalad för att olovligen ha berett sig tillgång till målsägandens hemsida på Lunarstorm och för att ha ändrat hennes profil på ett sexuellt kränkande sätt. Den tilltalade hade även berett sig tillgång till målsägandens e-post och skickat meddelanden med sexuellt kränkande innehåll från denna.²¹⁸

Hovrätten dömde den tilltalade för dataintrång eftersom han olovligen hade berett sig tillgång till hemsidan och dessutom olovligen hade läst målsägandens e-post. Frågan var nu om den tilltalade även gjort sig skyldig till sexuellt ofredande. Hovrätten konstaterade att den tilltalade hade exponerat målsäganden på ett sexuellt kränkande och förnedrande sätt och graden av kränkning medförde att domstolen slöt sig till att den tilltalades handling måste ha haft en uppenbart sedlighetssårande karaktär. Den tilltalade hade alltså genom ord uppträtt på ett uppenbart sedlighetssårande sätt gentemot målsäganden och den tilltalade dömdes därmed även för sexuellt ofredande. Hovrätten menade att handlingen inte behövde ha en sexuell inriktning på så sätt att den måste vara ägnad att reta eller tillfredställa gärningsmannens sexualdrift för att den ska kunna bli bedömd som ett sexuellt ofredande. Med anledning av att brottet hade begåtts på Internet mot en ung flicka så ansåg domstolen att påföljden inte kunde stanna vid böter.²¹⁹

I RH 2008:60 hade en man bedrivit en kontaktverksamhet på Internet under adressen "fru.nu" som syftade till att förmedla kontakter mellan svenska

²¹⁵ B 2614-03, Södra Roslags tingsrätt, 2003-10-01, s. 5 f.

²¹⁶ B 2614-03, Södra Roslags tingsrätt, 2003-10-01, s. 6 f.

²¹⁷ B 7837-03, Svea hovrätt, 2004-11-16, s. 2 ff. Hovrätten konstaterade att den tilltalade inte hade brutit mot förbudet att överföra personuppgifter till tredje land i PUL och man resonerade på samma sätt som högsta domstolen gjorde i NJA 2005 s. 361 som beskrivs i avsnitt 7.7 *Förtal och PUL*.

²¹⁸ RH 2004:40, s. 1.

²¹⁹ RH 2004:40, s. 3.

män och kvinnor från Uzbekistan. En tidning hade publicerat ett flertal artiklar, debattinlägg och insändare både i pappersformat och på Internet angående denna verksamhet och frågan var nu om tidningens ägare och dess ansvariga utgivare hade gjort sig skyldiga till förtal.²²⁰

I hovrätten åberopades en insändare som gick ut på att käranden skulle ägna sig åt en verksamhet där människor utnyttjades. Även om man i insändaren hade använt ordet ”trafficking” så menade domstolen att innehållet inte var sådant att skribenten kunde sägas ha påstått att käranden ägnade sig åt brottslig verksamhet. Däremot innehöll insändaren ett påstående om att kvinnor från Östeuropa utnyttjades i stor skala, vilket kunde ses som att käranden utpekades som klandervärd i sitt levnadssätt. Uppgiften var alltså ägnad att utsätta honom för andras missaktning.²²¹

Frågan var nu om det med hänsyn till omständigheterna i fallet hade varit försvarligt att lämna uppgift i saken (5 kap. 1 § st. 2 BrB). Den intresseavvägning som domstolen gjorde var en avvägning mellan behovet av att skydda den enskilde mot kränkande uttalanden och behovet av en vidsträckt yttrandefrihet i olika samhällsliga frågor. Med tanke på att verksamheten hade bedrivits på Internet och att käranden hade lagt upp utmanande foton av kvinnorna på hemsidan så var det enligt domstolen inte konstigt att allmänheten hade fått uppfattningen att det var fråga om utnyttjande och handel med kvinnor från ett fattigt land. Hovrätten menade att verksamheten sammantaget hade haft en sådan karaktär att intresset av att fritt få framföra kritik mot den och få sin kritik publicerad vägde mycket tungt. Domstolen bedömde att detta intresse vägde tyngre än kärandens intresse av att skyddas mot kränkande uttalanden och det hade därmed varit försvarligt att publicera insändaren. Kärandens yrkande om skadestånd ogillades därmed.²²²

²²⁰ RH 2008:60, s. 1.

²²¹ RH 2008:60, s. 3.

²²² Ibid.

8 Analys

8.1 Rättsfallsanalys

Domstolarna ser allvarligt på förtal som sker med hjälp av Internet. Ofta bedöms denna typ av förtal som grovt brott, särskilt med hänvisning till att den förtalande uppgiften har fått stor spridning och har orsakat stor skada, men också med hänvisning till uppgiftens innehåll.²²³ Även de som enbart har spridit uppgiften vidare döms för grovt förtal.²²⁴ Domstolarna har dessutom i ett flertal rättsfall betraktat grova förtal på Internet som artbrott för att kunna döma gärningsmannen till fängelse.

I rättsfallet B 297-03 ansåg hovrätten sig tvungen att ta ställning till om det grova förtalet kunde betraktas som ett artbrott eftersom domstolen ansåg att det var uppenbart att brottet som hade begåtts var alltför allvarligt för att påföljden skulle kunna stanna vid böter. Med hänvisning till att den tilltalade allvarligt hade svikit ett förtroende, att målsäganden hade lidit stor skada samt att hon hade blivit allvarligt kränkt så bedömde hovrätten att det var fråga om ett artbrott.²²⁵ I RH 2002:71 bedömde hovrätten att gärningen att lägga upp kontaktannonser på Internet i en annans namn var av en sådan art att den tilltalade skulle dömas till fängelse.²²⁶ I RH 2004:40 bedömde hovrätten att dataintrånget och det sexuella ofredandet var av sådan art att påföljden inte kunde stanna vid böter.²²⁷

Att domstolarna ser allvarligt på denna typ av brott är inte konstigt med tanke på att den brottsliga gärningen ofta drabbar målsäganden hårt. Att en uppgift får stor spridning och orsakar stor skada är också sådant som gör att förtalet ska kunna bedömas som grovt.²²⁸ Det anmärkningsvärda är dock att domstolarna verkar ha svårt att avgöra på vilket sätt den uppgift som har lämnats av den tilltalade utsätter målsäganden för andras missaktning. I NJA 1992 s. 594 ansåg hovrätten att den enda uppgift som hade lämnats i och med att den tilltalade hade visat den aktuella filmen, var den att han och målsäganden hade genomfört ett samlag under vissa yttre betingelser. Hovrätten ansåg att denna uppgift inte var sådan att den kunde vara ägnad

²²³ Hovrätterna har rubricerat förtalsbrottet som grovt i följande rättsfall som jag har redogjort för ovan: RH 1997:61, B 3847-02 och B 6180-08 (se avsnitt 7.2 *Kontaktannonser*). B 297-03 (se avsnitt 7.3 *Förtalsbrottets utveckling och artbrott*). B 6229-04, B 653-04 och B 2459-06 (se avsnitt 7.4 *Spridande av bilder på Internet*). B 6489-06 (se avsnitt 7.5 *Samlagsfilmer*). B 2046-08 (se avsnitt 7.6 *Hatsång och onanifilm*). RH 2002:71 (se avsnitt 7.7 *Förtal och PUL*). B 7837-03 (se avsnitt 7.8 *Sexuellt ofredande och yttrandefrihet*).

²²⁴ Hovrätterna har fällt de som spridit en uppgift vidare för grovt förtal i följande rättsfall: B 653-04 (se avsnitt 7.4 *Spridande av bilder på Internet*), B 6489-06 (se avsnitt 7.5 *Samlagsfilmer*) och B 2046-08 (se avsnitt 7.6 *Hatsång och onanifilm*).

²²⁵ Se avsnitt 7.3 *Förtalsbrottets utveckling och artbrott*.

²²⁶ Se avsnitt 7.7 *Förtal och PUL*.

²²⁷ Se avsnitt 7.8 *Sexuellt ofredande och yttrandefrihet*.

²²⁸ Se avsnitt 3.3 *Grovt förtal*.

att utsätta målsäganden för andras missaktning och ogillade därmed åtalet. Högsta domstolen konstaterade också att den uppgift som hade lämnats var den att den tilltalade och målsäganden hade haft samlag. Till skillnad från hovrätten så menade dock högsta domstolen att de som såg filmen lätt fick intrycket att målsäganden inte hade haft något emot att den visades upp för andra. Det var alltså det som gjorde att uppgiften var ägnad att utsätta målsäganden för andras missaktning.²²⁹

I rättsfallet B 2459-06 hänvisades till högsta domstolens resonemang i NJA 1992 s. 594. I detta rättsfall hade den tilltalade lagt upp grovt pornografiska bilder av målsäganden på Internet. Domstolen kom fram till att det lätt kunde framstå som om målsäganden inte hade haft något emot att bilderna hade lagts upp på Internet och den uppgift som hade lämnats var därmed ägnad att utsätta målsäganden för andras missaktning.²³⁰ Även i de båda rättsfallen B 6489-06 och B 5007-07 resonerade domstolarna på detta sätt.²³¹

Frågan är om det är rimligt att det brottsliga ska ligga i att de som ser filmerna eller bilderna lätt kan få intrycket att de som medverkar i dem inte har något emot att de visas för andra eller läggs upp på Internet. I rättsfallet B 2046-08 reflekterar hovrätten över synsättet att själva uppgiften om att ett samlag har förekommit mellan två personer inte kan ses som nedsättande. Enligt hovrätten så har detta synsätt sin grund i tanken att det är normalt att ha samlag och att en uppgift om samlag därför inte kan sägas vara ägnad att utsätta någon för andras missaktning. I detta rättsfall så var det fråga om en smygfilmning av en person som onanerade på en toalett. Det hade kanske varit långsökt av domstolen att hävda att de som hade sett filmen fick intrycket att den som förekom på denna film inte hade haft något emot att filmen visades för andra. Hovrätten ansåg istället att det räckte med att uppgiften i fråga var att betrakta som pinsam för målsäganden.²³² Även om omständigheterna i detta rättsfall var speciella så anser jag ändå att hovrättens resonemang visar att det inte alltid är lämpligt alltid låta det avgörande vara det intryck som den som tar del av t.ex. en film eller en bild kan tänkas få.

Det som gör rättsfallet B 2046-08 speciellt är att domstolen dömde gärningsmännen för grovt förtal utan att fästa någon vikt vid det intryck som filmen hade gett dem som hade sett den. Jag anser att problemen som domstolarna har med att förklara på vilket sätt uppgiften som lämnats utsätter målsäganden för andras missaktning grundar sig i att det kanske är själva lämnandet av uppgiften i sig som gör gärningen straffvärd. På vilket sätt uppgiften är ägnad att utsätta målsäganden för andras missaktning kanske egentligen är av mindre betydelsefullt för den förtalade.²³³

²²⁹ Se avsnitt 7.1 NJA 1992 s. 594 – samlagsfilm.

²³⁰ Se avsnitt 7.4 *Spridande av bilder på Internet*.

²³¹ Se avsnitt 7.5 *Samlagsfilmer*.

²³² Se avsnitt 7.6 *Hatsång och onanifilm*.

²³³ Jmfr avsnitt 3.2.1 *Nedsättande uppgift*.

I rättsfallet B 4457-07 ansåg tingsrätten att det var fråga om grovt förtal med hänvisning till att kontaktannonserna hade lästs av flera tusen personer och att uppgifterna som hade lämnats var djupt integritetskränkande.²³⁴ Enligt mig så verkar det som att anledningen till att domstolarna ofta dömer den tilltalade för grovt förtal är den allvarliga integritetskränkning som målsäganden ofta har blivit utsatt för. Antagligen är det också av denna anledning som domstolarna känner sig tvungna att ta ställning till om det grova förtalet kan betraktas som ett artbrott. Enligt mig så tyder alltså mycket på att det framförallt är integritetskränkningen som gör att domstolarna ser så allvarligt på förtal som sker med hjälp av Internet.

Som hovrätten påpekar i rättsfallet B 297-03 så har förtalsbrottet fått en annan innebörd än det hade tidigare då det var ett brott som främst tog sikte på uppgifter som lämnas muntligen eller i tryckt skrift. Anledningen till detta är enligt domstolen att det nu med hjälp av Internet är lätt att förmedla även sådant som bilder och filmer.²³⁵ Enligt mig så är det antagligen också på grund av denna utveckling som domstolarna har tillämpat så pass många olika bestämmelser på förtal som begåtts med hjälp av Internet.

Förutom att de tilltalade har dömts för förtal (5 kap. 1 § BrB) och grovt förtal (5 kap. 2 § BrB) så har domstolen i ett flertal rättsfall även tillämpat andra bestämmelser. I NJA 2001 s. 409 prövades om gärningen att lägga ut integritetskränkande uppgifter på Internet var straffbar med hänvisning till PUL. I RH 2002:71 dömdes den tilltalade både för brott mot PUL och för grovt förtal enligt BrB. Den tilltalade hade i detta fall lagt upp en kontaktannons som innehöll målsägandens personuppgifter på Internet.²³⁶

I RH 2004:40 dömdes den tilltalade för dataintrång (4 kap. 9 c § BrB) och sexuellt ofredande (6 kap. 10 § BrB). Enligt hovrättens mening så var det inte nödvändigt att handlingen skulle vara ägnad att reta eller tillfredsställa gärningsmannens sexualdrift för att den skulle kunna bedömas som ett sexuellt ofredande. I rättsfallet B 7837-03 ogillade hovrätten åtalet för brott mot PUL men fällde den tilltalade för anstiftan av sexuellt ofredande (6 kap. 10 § och 23 kap. 4 § BrB) och grovt förtal (5 kap. 2 § BrB). Den tilltalade hade i detta rättsfall lagt ut målsägandens person- och kontaktuppgifter på en hemsida för sexuella kontakter.²³⁷

I NJA 2005 s. 361 dömdes den tilltalade för brott mot förbudet att behandla känsliga personuppgifter i PUL (13-20 §§ och 49 § PUL). I rättsfallet hade den tilltalade lagt ut känsliga personuppgifter om en anställd vid Lundsbergs skola på en hemsida.²³⁸ I rättsfallet B 2459-06 ogillade hovrätten åtalet för sexuellt ofredande (6 kap. 10 § BrB) men fällde den tilltalade för grovt förtal (5 kap. 2 § BrB). Den tilltalade hade i detta rättsfall lagt upp pornografiska bilder av målsäganden på en hemsida på Internet.

²³⁴ Se avsnitt 7.2 *Kontaktannonser*.

²³⁵ Se avsnitt 7.3 *Förtalsbrottets utveckling och artbrott*.

²³⁶ Se avsnitt 7.7 *Förtal och PUL*.

²³⁷ Se avsnitt 7.8 *Sexuellt ofredande och yttrandefrihet*.

²³⁸ Se avsnitt 7.7 *Förtal och PUL*.

Anledningen till att domstolen inte fällde den tilltalade för sexuellt ofredande var att hans gärning inte kunde sägas ha haft för avsikt att reta eller tillfredsställa hans sexualdrift. Det var inte heller klart att den tilltalade hade haft för avsikt att hans gärningar skulle komma till målsägandens kännedom och gärningarna kunde därför inte sägas ha riktats mot målsäganden på ett tydligt sätt.²³⁹

Sammanfattningsvis står det klart att domstolarna i hög utsträckning dömer de tilltalade för grovt förtal (5 kap. 2 § BrB). I vissa fall betraktar domstolen även det grova förtälet som ett artbrott. Det är alltså tydligt att bestämmelsen om grovt förtal i BrB ofta kan tillämpas och att domstolarna ser denna typ av förtal som särskilt straffvärda. Domstolarna har dock vissa svårigheter med att avgöra på vilket sätt uppgiften som har lämnats är ägnad att utsätta målsäganden för andras missaktning. Samtidigt verkar det som att anledningen till att domstolarna ser allvarligt på denna typ av brott är den allvarliga integritetskränkning som målsäganden ofta utsätts för och inte missaktningen som denne riskerar att utsättas för.

Det är inte enbart förtalsbestämmelserna i BrB som tillämpas, utan den tilltalade kan även dömas med hänvisning till bestämmelsen om sexuellt ofredande (6 kap. 10 § BrB) och reglerna i PUL. Det kan även i vissa fall bli fråga om dataintrång (4 kap. 9 c § BrB). Hur bestämmelsen om sexuellt ofredande ska tillämpas på förtal som sker med hjälp av Internet verkar dock en aning oklart.

8.2 Analys av lagstiftningen

Av rättsfallen som tas upp i avsnittet ovan framgår att förtal på Internet ofta bedöms utifrån BrB:s bestämmelser om förtal (5 kap. 1 §) och grovt förtal (5 kap. 2 §). Dessa två bestämmelser skyddar en persons objektiva ära, d.v.s. den aktning och det anseende som en person har bland sina medmänniskor.²⁴⁰ Enligt mig så verkar det också rimligt att i många fall bedöma förtal på Internet som ett angrepp som riktar sig mot målsägandens aktning och anseende. Förtalsbrottet i BrB har dock i och med den tekniska utvecklingen fått en annan innebörd än det tidigare hade. Den möjlighet som finns idag, att på ett enkelt sätt sprida en uppgift på Internet till ett stort antal människor, fanns inte då förtalsbestämmelserna utformades. Sådant som uppgiftens innehåll, dess spridning och om uppgiften har varit ägnad att medföra allvarlig skada kan medföra att förtalsbrottet bedöms som grovt. Då ett förtal sker med hjälp av Internet så medför detta också ofta att uppgiften får en stor spridning vilket gör att förtälet därmed ofta bedöms som grovt.²⁴¹

PUL är en nyare lag som har skapats mot bakgrund av den tekniska utvecklingen och Internet. Denna lag är avsedd att skydda den enskilde

²³⁹ Se avsnitt 7.4 *Spridande av bilder på Internet*.

²⁴⁰ Se avsnitt 3.1 *Ärekränkning*.

²⁴¹ Se avsnitt 3.3 *Grovt förtal*.

individ från en sådan användning av personuppgifter som riskerar att kränka den personliga integriteten.²⁴² PUL innehåller i och för sig ett förbud mot behandling av känsliga personuppgifter och överföring av personuppgifter till länder som saknar adekvat skyddsnivå.²⁴³ I NJA 2005 s. 361 kom dock domstolen fram till att överföringsförbudet inte gäller om överföringen har skett från ett medlemsland till en server i ett annat medlemsland. Att lägga ut en personuppgift på Internet på detta sätt verkar alltså inte vara förbjudet enligt PUL. Hur denna lag ska tillämpas på ett förtal som har skett på Internet framstår alltså som en aning osäkert.²⁴⁴ Med tanke på hur PUL är utformad så verkar det dessutom vara fråga om en lag som är avsedd att reglera sådana typer av behandlingar av personuppgifter som i vissa fall kan ha legitima ändamål. Det framstår alltså inte som om PUL är särskilt väl anpassad för situationen då någon avsiktligt lägger ut kränkande personuppgifter på Internet i syfte att förtala någon annan.

Många av de rättsfall som jag tagit upp i detta arbete har innefattat gärningar som på något sätt anspelar på den kränktes sexualitet. I ett flertal av dessa rättsfall har bestämmelsen om sexuellt ofredande (6 kap. 10 § BrB) tillämpats och denna bestämmelse är utformad för att i viss utsträckning skydda den sexuella integriteten.²⁴⁵ För att bestämmelsen ska kunna tillämpas krävs dock att handlingen typiskt sett är ägnad att kränka den andres sexuella integritet. Handlingen måste dessutom vara riktad mot en specifik person.²⁴⁶ Dessutom tyder vissa rättsfall på att det finns ett krav på att handlingen måste syfta till att reta eller tillfredsställa gärningsmannens sexualdrift.²⁴⁷ Det verkar också vara möjligt att döma gärningsmannen för anstiftan av sexuellt ofredande.²⁴⁸

Jag har inte hittat något rättsfall där domstolen har tillämpat bestämmelsen om ofredande (4 kap. 7 § BrB), men många av de fall som jag har tagit upp innefattar ofredanden som sker genom hänsynslösa beteenden. För att denna bestämmelse ska kunna tillämpas så krävs att gärningen innefattar en kännbar fridskränkning och att den innebär ett personligt ofredande.²⁴⁹ Även om det inte verkar finnas några principiella hinder mot att tillämpa denna bestämmelse på ett förtal som har begåtts med hjälp av Internet så är det en allmänt utformad straffbestämmelse som inte tar sikte på förtalsituationer.

²⁴² Se avsnitt 4.2.1 *Bakgrund*.

²⁴³ Se avsnitten 4.2.7 *Särskilda kategorier av personuppgifter* och 4.2.8 *Överföring av uppgifter till andra länder*.

²⁴⁴ Se avsnitt 4.2.9 *PUL och Internet*. Se även hur domstolarna har tillämpat PUL i avsnittet 7.7 *Förtal och PUL*.

²⁴⁵ Se avsnitt 5 *Andra relevanta brott i BrB*.

²⁴⁶ Se avsnitt 5.3 *Sexuellt ofredande*.

²⁴⁷ Om detta är ett krav för att en handling ska kunna betraktas som ett sexuellt ofredande kan ifrågasättas. Se avsnitt 5.4 *Skillnaden mellan ofredande och sexuellt ofredande* samt rättsfallet RH 2004:40 i avsnitt 7.8 *Sexuellt ofredande och yttrandefrihet* och rättsfallet B 2459-06 i avsnitt 7.4 *Spridande av bilder på Internet*.

²⁴⁸ Se rättsfallet B 7837-03 i avsnitt 7.8 *Sexuellt ofredande och yttrandefrihet*.

²⁴⁹ Se avsnitt 5.2 *Ofredande*.

Till sist har vi bestämmelsen om dataintrång (4 kap. 9 c § BrB). Denna bestämmelse tar dock inte till hänsyn till syftet med dataintrånget och den avser främst att skydda informationssystem som sådana.²⁵⁰ Även om förtal på Internet i vissa fall kan medföra straffansvar för dataintrång så är detta inte en bestämmelse som tar sikte på förtalsliknande förfaranden.

Sammanfattningsvis så framstår bestämmelserna förtal (5 kap. 1 § BrB) och grovt förtal (5 kap. 2 § BrB) som de lämpligaste straffbestämmelserna att använda sig av då man har att göra med ett förtal som har begåtts på Internet. I avsnittet ovan framgår dock att domstolarna har problem med att förklara på vilket sätt uppgiften är ägnad att utsätta den förtalade för andras missaktning. Det verkar också som att anledningen till att domstolarna anser att denna typ av gärningar är särskilt straffvärda är att de kränker den personliga integriteten hos den utsatte. De båda förtalsbestämmelserna är utformade för att skydda en persons ära vilket inte är det samma som den personliga integriteten. Den typ av förfaranden med bilder och filmer som förekommer i rättsfallen framstår inte som typiska förtal i enlighet med ordets juridiska betydelse, vilket antagligen har att göra med att förtalsbestämmelserna inte har utformats med Internet i åtanke.

Med tanke på att så pass många olika straffbestämmelser har tillämpats så går det enligt mig att ifrågasätta om lagstiftningen uppfyller det krav på begriplighet och precision som legalitetsprincipen uppställer.²⁵¹ Det verkar dessutom delvis oklart hur bestämmelsen om sexuellt ofredande (6 kap. 10 § BrB) ska tillämpas på förtal som har begåtts med hjälp av Internet. Övriga bestämmelser tar inte sikte på förtal.

8.3 Förtal som ett brott på Internet

Tidigare i detta arbete har jag påpekat att då rättsliga frågor med anknytning till Internet ska avgöras, så handlar det om att tillämpa befintlig lagstiftning eller allmänna rättsliga principer. I vissa fall kan dock problem uppstå med anledning av att det är svårt att avgöra om en viss situation omfattas av en viss rättsregel eller ett traditionellt juridiskt begrepp. I andra fall kan problemet vara att det är svårt att bevisa vem som har utfört en viss handling på Internet.²⁵² I de rättsfall som jag har tagit upp i detta arbete har det inte varit svårt att bevisa vem som har utfört den förtalande handlingen. De problem som domstolarna har verkar snarare ha med lagstiftningen att göra.

Med anledning av det som BRÅ tar upp om IT-brott så anser jag att de förtalsbrott som behandlas i detta arbete kan betraktas som vardagsbrottslighet. Det är sällan (eller aldrig) som brotten har begåtts för ekonomisk vinnings skull och förtalen verkar ofta grunda sig i något personligt. Även om det är fråga om vardagsbrottslighet så verkar det inte orimligt att framför allt frånvaron av brottets fysiska närvaro och Internets

²⁵⁰ Se avsnitt 5.1 *Dataintrång*.

²⁵¹ Se Jareborg (2001), s. 57 f.

²⁵² Se avsnitt 2.2 *Lagen och Internet*.

utveckling kan leda till att förtal på Internet blir vanligare. Lindeberg och Westman betonar, på samma sätt som BRÅ, att Internet har öppnat för nya former av missbruk och att lagstiftaren med anledning av detta ibland måste införa nya brottsbestämmelser. Med anledning av att legalitetsprincipen uppställer ett förbud mot analog strafflagstillämpning och ett krav på att straffbestämmelser ska tillämpas efter sin ordalydelse, så kan ett införande av sådana bestämmelser ofta vara det enda sättet att komma åt vissa typer av missbruk av Internet.²⁵³

8.4 Dansk och finsk lag

Den danska straffelovens 27 kap. innehåller regler om ”freds- og ærekrænkelser” och särskilt bestämmelserna om de fredskränkande brotten har under de senaste åren anpassats för att utöka skyddet mot det missbruk som de nya tekniska möjligheterna har fört med sig.²⁵⁴ Den bestämmelse som är av störst intresse för detta arbetes del är den som tar sikte på den som ”uberettiget videregiver meddelelser eller billeder vedrørende en andens private forhold” (Straffeloven § 264 d). Denna bestämmelse är utformad för att skydda en persons privata förhållanden till vilket räknas sådant som personens interna familjeförhållanden, sexuella förbindelser, privata stridigheter m.m.²⁵⁵ Bestämmelsen är dock beroende av den krets som tar emot meddelandet eller bilden och om det är fråga om en mindre och klart avgränsad krets av mottagare så blir bestämmelsen oftast inte tillämplig. För övrigt tar denna bestämmelse även sikte på spridanden av bilder om det är uppenbart att de har med omständigheter som ska hållas utanför det offentliga att göra.²⁵⁶

Den finska strafflagens 24 kap. skyddar individen mot integritetskränkningar, fridskränkningar och ärekränkningar. Detta kapitel innehåller en bestämmelse om ”spridande av information som kränker privatlivet” (24 kap. 8 § Strafflagen). Genom denna bestämmelse kriminaliseras handlingen att obehörigen framföra uppgifter, antydningar eller bilder som rör någons privatliv om detta framförande sker genom ett massmedium. Gärningen måste även vara ägnad att orsaka skada, lidande eller missaktning för den kränkta. Straffskalan för detta brott är böter eller fängelse i högst två år.²⁵⁷

²⁵³ Se avsnitt 2.3 *Brottsligheten på Internet*.

²⁵⁴ Danmarks Straffelov (15.04.1930) samt Greve, Vagn m.fl.: *Kommenteret straffelov. Speciel del*, s. 371.

²⁵⁵ Greve, Vagn m.fl.: *Kommenteret straffelov. Speciel del*, s. 387 f.

²⁵⁶ Greve, Vagn m.fl.: *Kommenteret straffelov. Speciel del*, s. 389 ff.

²⁵⁷ Finlands Strafflag (19.12.1889/39).

9 Slutsats

Då jag påbörjade detta arbete så förväntade jag mig att rättsfallen om förtal på Internet skulle innefatta gärningar som liknar klassiska förtal. Jag trodde också att många av fallen skulle handla om bevisfrågor. Dessa två tankar har visat sig vara felaktiga. De gärningar som domstolarna har behandlat i rättsfallen ovan har ofta innefattat olika förfaranden med filmer och bilder av ett sexuellt slag, vilket jag inte hade förväntat mig. Det har inte heller varit svårt att bevisa vem som har utfört den förtalande handlingen, vilket jag trodde skulle kunna bli problematiskt.

En av anledningarna till att jag valde att skriva om förtal på Internet var att jag trodde att denna typ av förtal skulle vara ett brott som drabbar den utsatte hårt. Denna tanke stämmer väl överens med verkligheten. Av de rättsfall som har behandlats i detta arbete framgår att förtal på Internet ofta drabbar den förtalade hårt. Skillnaden mellan vanliga förtal och förtal som begås på Internet är att de senare tenderar att få en större spridning. Eftersom den förtalande uppgiften ofta får en stor spridning och medför allvarlig skada för den utsatte så tillämpar domstolarna också i hög utsträckning bestämmelsen om grovt förtal (5 kap. 2 § BrB). Domstolarna ser alltså allvarligt på denna typ av brott och bedömer dem även i vissa fall som artbrott.

I vissa rättsfall har andra bestämmelser använts, men de båda förtalsbestämmelserna (5 kap. 1 och 2 §§ BrB) verkar var de som är lämpligast att använda sig av då ett förtal har begåtts på Internet. Förtalsbestämmelserna i BrB utgör alltså ett skydd även mot denna typ av förtal. Domstolarna har dock haft vissa svårigheter med att avgöra på vilket sätt uppgifterna som har lämnats har varit ägnade att utsätta en person för andras missaktning. Förtalsbestämmelserna är dessutom utformade för att skydda en persons ära, vilket delvis är något annat än den personliga integriteten. De problem som domstolarna har med att tillämpa de båda förtalsbestämmelserna beror enligt mig på att Internet inte fanns då dessa bestämmelser infördes i BrB.

Internet möjliggör utbyte av information mellan människor från hela världen och på grund av detta så kan ett förtal på Internet få en stor spridning som kan sträcka sig även utanför Sveriges gränser. Även om Internet är världsomspännande så är reglerna för när svensk lag får tillämpas generösa och de straffbestämmelser som har tagits upp i detta arbete kan i de flesta fall tillämpas på förtal som har anknytning till Sverige. I teorin skulle man kunna tänka sig att Internet medför problem med bevisningen. Av de rättsfall som jag har tagit upp framgår dock att det oftast står klart vem som har förtalat vem och vad som har varit motivet till förtalet.

Sammanfattningsvis så skyddar den rättsliga regleringen mot förtal även då förtalet begås med hjälp av Internet, men den framstår samtidigt som

otydlig. Domstolarna har tillämpat ett flertal olika straffbestämmelser, men inga av dessa tar på ett direkt sätt sikte på sådana gärningar som förtal på Internet ofta innefattar. De båda förtalsbestämmelserna i BrB verkar vara de som domstolarna oftast tillämpar, men man kan dock enligt mig ifrågasätta hur lämpligt det är att använda dessa gamla ärekränkingsbestämmelser på olika spridningar av filmer och bilder på Internet. Lagstiftningen verkar inte vara särskilt väl anpassad för verkligheten. Av den rättspraxis som jag redogjort för i detta arbete så framgår också att domstolarna har problem med rättstillämpningen. Jag anser att anledningen till detta är att det inte finns någon straffbestämmelse i svensk rätt som är avsedd att skydda den enskilde mot sådana nya former av integritetskränkningar som den tekniska utvecklingen har medfört.

Jag anser alltså att vi i Sverige har ett otydligt och föga ändamålsenligt skydd mot förtal och kränkningar på Internet. Istället för att förlita oss på bestämmelser från 60-talet så bör vi enligt mig se över hur väl vår straffrättslagstiftning egentligen är anpassad för den tekniska utveckling som samhället har genomgått. Danmark och Finland har anpassat sin lagstiftning till Internet och det finns i dessa två länder straffbestämmelser som på ett direkt sätt tar sikte på gärningar som innefattar förfaranden med olika meddelanden och bilder som kränker privatlivet. Denna typ av lagstiftning framstår också som väl anpassad för sådana kränkningar som de förtalade har drabbats av i de rättsfall som jag har behandlat i detta arbete.

För att motverka att Internet missbrukas i syfte att förtala eller kränka enskilda personer så anser jag att vi bör införa en straffbestämmelse som är anpassad till den tekniska utvecklingen. Sådana bestämmelser finns redan i dansk och finsk rätt och jag anser att vi bör införa en bestämmelse som skyddar den enskildes privatliv även i Sverige.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

BRÅ-rapport 2000:2 *IT-relaterad brottslighet*.

Danmarks *Straffelov* (15.04.1930).

Finlands *Strafflag* (19.12.1889/39).

Proposition 1962:10 *Förslag till brottsbalk*.

Proposition 1997/98:15 *Ansvar för elektroniska anslagstavlor*.

SCB-rapport *Privatpersoners användning av datorer och Internet 2008*.

Litteratur

Collins, Matthew: *The law of defamation and the Internet*, Oxford University Press 2001.

Greve, Vagn m.fl.: *Kommenteret straffelov. Speciel del*, 8:e upplagan, Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2005.

Holmberg, Erik och Stjernquist, Nils: *Vår författning*, 12:e upplagan, Norstedts Juridik 2000.

Holmqvist, Lena m.fl.: *Brottsbalken. En kommentar. Del I (1-12 kap.)*, 6:e studentutgåvan, Norstedts Juridik 2009.

Jareborg, Nils: *Allmän kriminalrätt*, Uppsala 2001.

Kronqvist, Stefan: *Brott och digitala bevis. En handledning*, 2:a upplagan, Norstedts Juridik 2007.

Lindberg, Agne och Westman, Daniel: *Praktisk IT-rätt*, 3:e upplagan, Norstedts Juridik 2001.

Norstedts svenska ordbok. (2004) 1:a upplagan, Språkdata och Norstedts Ordbok.

Norstedts svenska synonymordbok. Ord för ord. (1992) 4:e upplagan, Norstedts Förlag.

Petersson, Roger och Reinholdsson, Klas: *Personuppgiftslagen i praktiken*, 4:e upplagan, Norstedts Juridik 2007.

Träskman, Per Ole: ”Sexuella och andra (farliga) förbindelser samt försök därtill. Legalitetsprincipen och köp av sexuell tjänst”. I: *Festskrift till Suzanne Wennberg*, Norstedts Juridik 2009.

Warnling-Nerep, Wiweka: *En orientering i tryckfrihet & yttrandefrihet*, 3:e upplagan, Jure Förlag 2005.

Öman, Sören och Lindblom, Hans-Olof: *Personuppgiftslagen. En kommentar*, 3:e upplagan, Norstedts Juridik 2007.

Länkar

<http://sv-se.facebook.com/facebook>, hämtad 2009-02-05.

<http://www.aftonbladet.se>, hämtad 2009-02-24.

<http://www.facebook.com>, hämtad 2009-02-05.

<http://www.google.com>, hämtad 2009-02-05.

<http://www.lunarstorm.se>, hämtad 2009-02-05.

<http://www.youtube.com>, hämtad 2009-02-05.

Rättsfallsförteckning

Högsta domstolen

NJA 1992 s. 594

NJA 1996 s. 418

NJA 2001 s. 409

NJA 2005 s. 361

Högsta domstolen, dom 2004-01-23, B 4886-03

Hovrätterna

RH 1981:82

RH 1984:82

RH 1997:61

RH 1997:91

RH 1999:119

RH 2002:71

RH 2004:40

RH 2006:57

RH 2008:60

Hovrätten för Västra Sverige, dom 2003-10-23, B 3847-02

Göta hovrätt, dom 2003-11-12, B 297-03

Svea hovrätt, dom 2004-11-16, B 7837-03

Svea hovrätt, dom 2005-03-09, B 6229-04

Hovrätten för Övre Norrland, dom 2005-05-26, B 653-04

Hovrätten över Skåne och Blekinge, dom 2006-10-04, B 1806-06

Göta hovrätt, dom 2007-02-19, B 2459-06

Svea hovrätt, dom 2007-06-21, B 6489-06

Svea hovrätt, dom 2007-08-21, B 5007-07

Svea hovrätt, dom 2008-04-29, B 2046-08

Svea hovrätt, dom 2009-03-05, B 6180-08

Tingsrätterna

Södra Roslags tingsrätt, dom 2003-10-01, B 2614-03

Falu tingsrätt, dom 2004-06-24, B 3143-02

Helsingborgs tingsrätt, dom 2006-07-03, B 1824-06

Mora tingsrätt, dom 2006-07-04, B 1768-05

Norrköpings tingsrätt, dom 2006-08-30, B 2124-05

Uppsala tingsrätt, dom 2008-06-18, B 4457-07

Övriga

JK:s beslut 2000-11-09, dnr. 2841-00-31

JK:s beslut 2000-11-09, dnr. 3249-00-31

JK:s beslut 2007-10-12, dnr. 3745-07-31

JK:s beslut 2008-05-28, dnr. 2803-08-31

EG-domstolens dom C-101/01 från den 6 november 2003